

Et mønster i politisk tillid?

- en empirisk undersøgelse

Bachelorprojekt

Lars Dyrby Andersen

Sociologisk Institut, Københavns Universitet

Vejleder: Peter Gundelach

Eksamensnummer: 1069

Afleveringsdato: 29. maj 2015

Omfang: 95.957

Fodnoter: 845

Indholdsfortegnelse:

2) Et mønster i politisk tillid?.....	3
2,1) Problemformulering.....	4
2,2) Forløb	5
3,1) Teoretisk om politisk tillid:	5
3,2) Hvorfor er den politiske tillid ikke i top?	7
4,1) Teoretisk om uddannelse.....	8
4,2) Uddannelses positionelle fundament for tillid.....	9
4,3) Uddannelses relationelle fundament for tillid	11
4,4) Teoretiske hypoteser.....	13

5,1) Datamateriale.....	13
5,2) Videnskabsteori.....	14
5,3) Analysestrategi: kausalanalyse.....	15
5,4) Analysestrategi: medieringsanalyse.....	17
5,5) Analysestrategi: interaktionsanalyse.....	18
5,6) Analysestrategi i punktform.....	19
6) Operationalisering.....	19
6,1) Politisk tillid.....	19
6,2) Uddannelse.....	22
6,3) Positionsbatteri.....	24
6,4) Relationsbatteri.....	25
6,5) Empiriske hypoteser.....	26
7) Empirisk analyse.....	27
7,1) Deskriptiv analyse.....	28
7,2) Simpel regression.....	28
7,3) Kausalanalyse: den direkte effekt af uddannelse på politisk tillid.....	29
7,4) Medieringsanalyse: den medierede effekt af uddannelse på politisk tillid.....	31
7,5) Interaktionsanalyse: varierende effekter mellem boglig og praktisk uddannelse.....	34
Tabel 5: Modelsøgningstrappe.....	36
8) Præsentation af statistiske resultater.....	37
9) Modelkontrol.....	38
9,1) Bortfaldsanalyse.....	41
10) Konklusion.....	42
11) Diskussion af resultater.....	43
11,1) Diskussion af den empiriske forklaring.....	44
11,2) Perspektivering: Undersøgelsens normative fundament.....	46
Litteraturliste.....	48
Bilag.....	51
Bilag 1) Variabelpræsentation.....	51
Bilag 3) Model 2 med alternativ afhængig variabel.....	53
Bilag 4) Bortfaldsanalyse.....	54

1) Abstract

Political trust and political apathy are highly debated topics in Danish media, and also flourish in the academic literature. In Putnam's analysis of social capital as well as in Habermas' discussion of democracy, political trust is a central factor.

In this paper we analyze the patterns of political trust in the national parliament, Folketinget, in 1162 survey interviews from the Danish European Social Survey (2012). The patterns are analyzed according to two educational groups: a non-academic group with practical educations, and a group with a higher degree of academic educations. Our ambition is first to show the relative effect of education on political trust, and furthermore to give an empirical explanation of this effect.

We find that academic educations lead to relatively higher levels of political trust. Theoretically we reason that education gives another frame of interpreting and understanding the world, which affects political trust.

The further empirical explanation follows two hypotheses: the education effect is explained by positional factors such as insecurity, unemployment and status; the effect is explained by relational factors such as relation to political party, institutionalized political activity and political interest.

We conclude that the relative effect of education on political trust is explained to some degree by relational factors, especially by a higher degree of political interest - and is not effectively explained by positional factors.

2) Et mønster i politisk tillid?

Medier og meningsdannere anvender begrebet "politikerlede" om den indstilling af apati og mistillid overfor politikere, nærværende opgave vil adressere¹. Stemningen virker højspændt. I april 2015 slog et landsdækkende medie et spørgsmål op på Facebook, som eksplicit omhandlede tillid til politikere. Meget få af de over 200 svar var positive²:

¹ Begrebet "politikerlede" anvendes for eksempel hyppigt på hjemmesiden med samme navn (www3). Politikerlede er dog snarere en bred og uafklaret betegnelse for vrede og mistro overfor politikere end et videnskabeligt anvendeligt begreb.

² Citaterne er ændret en smule af hensyn til facebookbrugernes anonymitet og etisk fremstilling af deres synspunkter. For en uddybende diskussion af disse etiske overvejelser henvises til: (Ryen 2002:214).

"Tilliden er helt i bund. Politikerne opfører sig korrupte, lyver og undsiger sig sandheden via indøvet retorik. De fortier og rager økonomiske goder til sig, samtidig med at de hetzer svage grupper. De stilles aldrig til ansvar for deres forbrydelser/forsømmelser – og det bliver dermed OK. Det er helt forrykt."

"Grådighed, magtliderlighed og arrogance er udbredt over hele linjen, og det er usympatisk! Der sidder for mange politikere som er kommet ind direkte fra deres studier. De har ingen relevant erhvervs erfaring!/? Det er en sørgelig udvikling"

"De kunne jo starte med at prøve at fremstå som rigtige, ærlige mennesker. Jeg er så træt af deres sprogmanipulation over for befolkningen og det der papegøjeagtige spindoktor-noget, de altid kører frem med. Det er til at få sammentrækninger i halsen over"

"Hvis man er dum, doven, grisk og løgnagtig så egner man sig tilsyneladende til at være politiker"

Enkelte havde modsatte synspunkter:

"Jeg har fint tillid til danske politikere. Vi lever i et sundt, pålideligt og trygt samfund, som jeg er sikker på, at politikere på hver deres måde er interesserede i at holde fast i. Jeg er rivende uenig i meget politik (...) men jeg ville da til enhver tid lade dem passe mit barn! Jeg synes dansken er blevet en galpende brokkerøv, der føler sig som offer i stedet for at tage ansvar"

Ovenstående citater er næppe repræsentative for den danske befolknings holdninger, men slår effektivt kimen an til en nærmere undersøgelse. I denne opgave dykker vi ned i årsagerne til politisk (mis)tillid – ikke som i Putnam's (1995) undersøgelse af social kapital, ved at adressere udviklingen i tillid over tid. I stedet er hensigten kvantitativt at afdække og forklare mønstret politisk tillid ud fra to uddannelseskategorier: praktisk og boglig uddannelse.

2,1) Problemformulering

Undersøgelsen drejer sig om følgende problemstilling:

Hvilken effekt har uddannelse på graden af politisk tillid, og hvorvidt kan denne effekt forklares ud fra hhv. positionelle og relationelle forhold?

Større eller mindre grad af politisk tillid kan skyldes rigtig mange ting. Med ovenstående problemformulering afgrænser vi os til at undersøge betydningen af uddannelse, og de forhold der kan være knyttet hertil – herunder position i samfundet og relation til politikere. Således formoder vi, at mistillid til politikere er strukturelt forankret, og ikke blot skyldes forargelse over en række enkeltsager som ministerpension, hengemte fadølsregninger og politiske nødløgne.

2,2) Forløb

Problemformuleringen vil blive besvaret som følger:

Først skal vi opstille teoretiske hypoteser om sammenhængen mellem uddannelse og politisk tillid. Til det formål vil vi gennemgå teorien om politisk tillid, og overveje måden som uddannelse kan have en effekt herpå.

Herefter vil vi gennemgå opgavens videnskabsteori, metode og analysestrategi, for dermed gøre det klart hvordan de teoretiske hypoteser vil blive besvaret.

En kvantitativ besvarelse af de teoretiske hypoteser kræver, at vi efterfølgende operationaliserer de teoretiske begreber ved empiriske mål. Hermed bliver det muligt at opstille empiriske hypoteser, som kan testes i en besvarelse af undersøgelsesspørgsmålet.

De empiriske hypoteser vil blive gransket i det dataanalytiske afsnit, og de statistiske modeller vil blive kontrolleret, hvormed vi bliver vi i stand til at konkludere på de empiriske fund. Konklusionen vil blive fulgt op af en videre diskussion undersøgelsens resultater.

3,1) Teoretisk om politisk tillid:

I det følgende vil vi klargøre: hvad er politisk tillid? Sigtet er at udvikle en teoretisk ramme til at forstå, hvad det vil sige at udtrykke tillid til Folketinget, samt hvad der kan ligge til grund for en mere eller mindre tillidsfuld tilkendegivelse.

Når politisk tillid skal defineres, nævner litteraturen ofte en teoretisk model af David Easton. Eastons model er anvendelig i denne sammenhæng, fordi den definerer tillid som en egenskab ved et individ, frem for en egenskab ved et samfund, hvilket blandt andre Robert Putnam har arbejdet med under begrebet social kapital (Svendsen & Svendsen:2006:50). Modellen spænder politisk tillid ud imellem to poler, der beskriver en række forskellige niveauer, den kan være rettet imod. Den ene ende af

spektret er konkret, og beskriver hvordan politisk tillid kan være orienteret imod konkrete politiske personligheder. Den anden ende er mere abstrakt, hvor politisk tillid kan forstås som tillid det politiske fællesskab og til principperne i det politiske regime (Holmberg, 1999 i Lindstrom & Mohseni 2008:437).

Tillid til Folketinget kan karakteriseres som institutionel tillid og indtager en position midt imellem Eastons poler. Folketinget er ikke bare en samling af 179 folkevalgte, men er også i mere abstrakt forstand en lovgivningsprocedure (Christensen & Elklit 2013:94f). Dermed vedrører tillid til Folketinget ikke blot de personer, der er medlem af Folketinget, men også de abstrakte principper som ligger til grund for et regime, hvor en folkevalgt forsamling lovgiver på vegne af en befolkning.

Når vi i det følgende anvender begrebet politisk tillid, refererer vi til institutionel tillid både til de folkevalgte medlemmer af Folketinget og til de principper, Folketinget bygger på.

Catterberg & Moreno beskriver politisk tillid som basis for, at man kan overlade politikere ansvaret for at træffe beslutninger på vegne af alle borgere – hvilket er afgørende for et repræsentativt demokrati. Tilliden vedrører i denne forstand en tiltro til, at det politikerne gør, i sidste ende vil føre til bedre forhold i fremtiden (Catterberg & Moreno 2005:32). Således er tillid nødvendig for at demokratiet kan fungere ordentligt (Hethrington 1998: 792).

Ifølge Hethrington er politisk tillid funderet i hvorvidt en politisk aktør handler i overensstemmelse med hvad der forventes af den (Hethrington 1998: 791; Anderson 2010:65). Der foregår en evaluering, som spiller ind på vurderingen af, hvorvidt den politiske aktør i fremtiden vil indfri en række forventninger (Catterberg & Moreno 2005:32). I den sammenhæng er forventningerne helt centrale, da tilliden til Folketinget vil afhænge af hvilke forventninger man har – og dermed hvilken målestok man måler med.

Vurderingen af politiske aktører handler både om deres ærlighed og etiske kvaliteter, om deres effektivitet og om rigtigheden af deres beslutninger (Hethrington 1998: 791). Teoretisk mener vi, det er meningsfyldt at adskille disse vurderingskriterier – men det kan kritiseres for at kunne være problematisk at lave en streng empirisk adskillelse, da de muligvis vil påvirke hinanden gensidigt. Alligevel vil vi kort beskrive en teoretisk tredeling af vurderingskriterierne, der ligger til grund for politisk tillid, som vi kalder: *normative, axiologiske og instrumentelle*.

Det normative vurderingskriterium handler om rigtigheden af politikernes beslutninger, og afhænger af hvorvidt der er normativ og ideologisk enighed om, hvad der vil føre til en bedre fremtid (Scheidegger & Staerklé 2011:180)

De to sidste begreber er udviklet af Pohorlia & Tahan. "*Instrumental trust involves the expectation that a politician will perform his or her tasks and make sound, reasonable decisions. Axiological trust involves faith in a politician's exceptional moral qualities, such as honesty, kindness, and integrity*" (Pohorlia & Taran, 2005:87). Således handler vurderingen af en politisk aktør også om, hvorvidt den evner at udføre sine opgaver og af dens moralske karakter. Først hvis man har tiltro til at politikeren har integritet, står ved sine løfter og arbejder for at indfri hvad der er blevet lovet, og man samtidig vurderer at politikeren er i stand til at gennemføre politikken, kan man have tillid til at politikeren vil leve op til ens forventninger.

Således afhænger politisk tillid af hvorvidt en aktør opererer i overensstemmelse med hvad der forventes. Dette vurderes ud fra tre kriterier: 1) *normativ* vurdering af politiske mål, 2) *instrumentel* vurdering af kompetence og evne til at indfri målene, og 3) *moralsk* vurdering af etik og moralsk karakter. Husker vi tilbage til indledningen, var alle tre vurderingstyper aktiveret i de citerede kommentarer fra Facebook. Én talte om hvorvidt hun var enig med politikken, nogle lagde vægt på politikernes manglende erhvervserfaring og notoriske dumhed, mens andre tog afstand fra politikernes sprogmanipulation, løgnagtighed og griskhed.

3,2) Hvorfor er den politiske tillid ikke i top?

Der kan være mange grunde lavere politisk tillid ikke er helt i top i Danmark.

Pohorlia og Taran pointerer, at omfanget af det ansvar der påhviler en institution, har betydning for de forventninger, det bliver mødt med: "*the higher the expectations embedded in a certain position, the more difficult it is to meet them*" (Pohorlia & Taran 2005:85). Der hviler et stort ansvar på politikerne og det politiske system, som dermed vil blive mødt med store forventninger – hvilket betyder, at man vil være mindre tilbøjelig til uden videre at stole på deres pålidelighed. Eftersom politikerne står med ansvaret for landets velbefindende, og at deres beslutninger kan have vidtrækkende konsekvenser, vil forventningerne til deres moralske kvaliteter og instrumentelle evner være så meget desto større (Pohorlia & Taran, 2005:85).

Grönlund & Setälä argumenterer for at demokratiske politiske institutioner adskiller sig fra ikke-demokratiske ved, at der er særligt forskelligartede normative indstillinger til dem. Det betyder, at

demokratiske regimer vil have særligt svært ved at leve op til de normative forventninger, og dermed indgyde politisk tillid (Grönlund & Setälä 2007:402).

Dette bakkes op af Stoker (2006), som skriver om det politiske erhverv:

“The real problem with politics, even in democracies, is that it is inevitably destined to disappoint because it is about the tough process of squeezing collective decisions out of multiple and competing opinions and interests (...) Our collective will - which is what politics is supposed to express – is not easy to fathom, or always comfortable to accept once it is decided upon” (Stoker 2006:1f).

Ud fra dette perspektiv er den politiske position dømt til at skuffe – fordi der er store forventninger til magthavende positioner, og fordi det politiske arbejde er af en sådan karakter, at disse forventninger næppe kan opfyldes til fulde.

Alligevel er det interessant at undersøge, om politikerne har nemmere ved at leve op til forventningerne i nogle samfundsgrupper og sværere ved det i andre. Hvis dette viser sig at være tilfældet, kan det siges at være et problem for et demokratisk regime, der har som formål at formulere en kollektiv fællesinteresse, og ikke kun inddrage enkelte befolkningsgrupper i den politiske proces (Habermas 2005:43f).

I det følgende vil vi kort skitsere måden, vi forstår uddannelse, og dermed grundlaget for at vi anvender uddannelse som primær differentierende faktor. Efterfølgende vil vi undersøge den teoretiske mulighed for, at praktisk uddannelse medfører en position i samfundet, som gør det mindre oplagt at udvise tillid til Folketinget. Dernæst vil vi overveje om boglig uddannelse medfører, at man bedre kan relatere sig til politikere og det politiske system, hvormed relationen i højere grad vil være tillidsfuld.

4,1) Teoretisk om uddannelse

En lang række empiriske undersøgelser konstaterer, at uddannelse har en betydelig effekt på politisk tillid (Cole 1973:816; Catterberg & Moreno 2005:43; Moeller & Vreese 2013:315; Schmeets 2014:801). Deres hensigt ved at inkludere uddannelse i den statistiske model er dog ofte blot at isolere effekten af andre faktorer. Da ingen undersøgelse fokuserer direkte på effekten af boglig og praktisk uddannelse, har vi ikke kunnet finde en gennemgribende teoretisk behandling af uddannelse, som er relevant for os.

Hensigten i nærværende afsnit er ikke at udføre en sådan abstrakt teoretisk udredning, da vi i stedet at udfører en empirisk forankret analyse. En sådan analyse kan aldrig blive teorifri – men ambitionen er at teoretisere mere specifikt omkring måden som uddannelse kan have en effekt på politisk tillid.

Scheidegger & Steaerklé fastslår at forskelle i politiske attituder er forankret i sociale kategorier. Deres teoretiske udgangspunkt er, at forskelle i politisk tillid mellem sociale kategorier afspejler forskelle i sociale oplevelser og erfaringer, som afhænger af forhold knyttet til hver kategori (Scheidegger & Steaerklé 2011:165). Dette perspektiv ligger i forlængelse af Bourdieus arbejde med sociale rum. Perspektivet er, at en persons plads i det sociale rum medfører en socialt situeret konstruktion af viden, som er med til at orientere borgeres politiske attituder (Bourdieu 1984[1979] i Scheidegger & Steaerklé 2011:165).

Ambitionen i denne opgave er imidlertid ikke at belyse, hvad det betyder at tilhøre den ene eller anden kategori, men derimod at undersøge effekten af at have en boglig eller praktisk uddannelse. Der er en hårfin grænse mellem de to perspektiver. Vi har til hensigt at skære de øvrige kategorispecifikke effekter fra, og dermed isolere effekten af uddannelse. Den effekt, vi finder, vil teoretisk kunne forstås således, at det at have en boglig uddannelse, i forhold til en praktisk uddannelse, giver nogle andre erfaringer og en anden forståelses- og fortolkningsramme, som vil præge vurderingen af politikere (Scheidegger & Steaerklé 2011:167).

Med dette perspektiv forsøger vi ikke at beskrive en bestemt habitus, som skulle være knyttet til de forskellige uddannelseskategorier (Bourdieu 1986:244f, 2005:84f). Udgangspunktet er blot, at bogligt uddannede, i kraft af deres uddannelse, vil have en erfaringshorisont, som adskiller sig fra praktisk uddannede, og at dette kan give anledning til forskelle i opfattelsen og vurderingen af politikere.

Således opstiller vi en teoretisk hypotese, om at uddannelse har betydning for politisk tillid.

4,2) Uddannelses positionelle fundament for tillid

Efter at have identificeret den uddannelsesspecifikke effekt på politisk tillid, vil vi efterfølgende forsøge at forklare denne effekt. I det følgende vil vi overveje, hvorvidt og hvorvidt uddannelse medfører positionelle faktorer, herunder status, arbejdsmarkedstilknytning og en mere eller mindre sikker tilværelse.

Undersøgelser har vist, at mere uddannelse medfører højere social status (Scheidegger & Staerklé 2011:165), en relativt, men ikke voldsomt bedre position på arbejdsmarkedet (Goul-Andersen 2003:50f), samt mindre usikkerhed og større evne til at mestre sin egen livssituation (Stubager

2006:72). Dermed vil uddannelse give en anden erfaringshorisont, og det er relevant at overveje hvordan denne spiller ind på den normative, instrumentelle og axiologiske vurdering af politikere.

Scheidegger & Steaerklé beskriver hvordan social position har betydning for de normative overbevisninger en person har om, hvad der anses som en trussel for den sociale orden (Scheidegger & Steaerklé 2011:179f). Uddannelse anvendes dog ikke som en primær variabel, men derimod som en indikator for respondenternes objektive status. De viser, at uddannelse hænger sammen med politisk tillid, og at denne sammenhæng medieres af forskelle i normative overbevisninger. Dette perspektiv er kun delvist anvendeligt i denne sammenhæng, da det hovedsagligt drejer sig om hvilken betydning det har at tilhøre kategorien højtuddannet kontra kategorien lavtuddannet – og i mindre grad hvilken betydning uddannelsen har i sig selv.

Rune Stubager (2005) leverer et mere brugbart perspektiv. Han viser, at der i Danmark har udviklet sig en værdimæssig kløft (education cleavage) mellem højt- og lavtuddannede, der udspiller sig som en konflikt over nypolitiske emner, som vedrører håndteringen af konsekvenserne af globaliseringen (Stubager 2005:304f). Hermed udfører Stubager en marxistisk inspireret analyse af de interessekonflikter, der kan udspille sig imellem højt- og lavtuddannede (Stubager 2005:25). Uddannelse viser sig at give anledning til forskellige normative overbevisninger, som Stubager blandt andet forklarer ud fra forskelle i vidensniveau og evnen til at mestre omgivelserne (Stubager 2005:345).

Hvis praktisk uddannelse har betydning for normative præferencer, er det relevant for nærværende undersøgelse, da boglig og praktisk uddannelse vil medføre en anden normativ vurdering af Folketinget, som muligvis kan mediere en forskel i politisk tillid. Således forventer vi at praktisk uddannede, grundet deres sociale position, har nogle andre normative forventninger til det politiske system end bogligt uddannede – og at en lavere tillid kan skyldes at disse forventninger ikke bliver mødt i tilstrækkelig grad (Scheidegger & Steaerklé 2011:167).

Det samme kan siges at gøre sig gældende for de instrumentelle og axiologiske vurderingskriterier, da personer i en mere udsat social position generelt vil have større forventninger til politikerne (Catterberg & Moreno 2005:41). Er man afhængig af, at politiske aktører løser meget presserende problemer, vil man være mere mistroisk, og der skal en større indsats til, før forventningerne vil blive indfriet (Brehm & Rahn 1997 i Mangum 2011:591). Med andre ord, hvis man lever et usikkert liv med

knappe ressourcer, vil sandsynligheden for at udvise tillid til samfundets institutioner være mindre (Heniksen 2011:58).

Scheidegger & Stearkle skriver: *"powerless and low status individuals feel less secure and face more uncertainty (...) and political authorities are not seen as reliable institutional partners for their life projects"* (Scheidegger & Steaerklé 2011:180). Eftersom lav uddannelse er forbundet med lavere status, vil politiske autoriteter i mindre grad blive anset som troværdige, og det forventes ikke, at politikerne vil være behjælpelige i deres livssituation.

Efter at have præsenteret det positionelle fundament for politisk tillid, kan vi opstille en hypotese om at praktisk uddannelse, gennem en lavere status, ringere arbejdsmarkedstilknytning og større usikkerhed, vil have negativ betydning for vurderingen af Folketinget som politisk aktør.

4,3) Uddannelses relationelle fundament for tillid

Ovenstående har sit udgangspunkt i den ene parts vurdering af den anden part, og tager ikke højde for relationen mellem parterne. I det følgende vil vi skitsere et andet spor af relationelle faktorer, herunder personlig institutionaliseret politisk engagement, partitilknytning og politisk interesse, hvorigennem uddannelse kan føre til politisk tillid.

Ud fra en relationel forståelse af tillid, bygger tillid på interpersonelle relationer (Grönlund & setlänä:2007:401). Dette teoretiske perspektiv trækker på Putnams definition af social kapital, herunder tillid, som vedrører mellemmenneskelig kontakt og samarbejde. Gennem deltagelse i civile organisationer og samvær med andre, lærer deltagerne at kunne have tillid til sine medmennesker (Henriksen 2011:52). Argumentet er, at jo mere mennesker er i forbindelse med andre mennesker, des mere tillid er der mellem dem, og vice versa (Putnam 1995:665; Svendsen 2006:38). Med andre ord, hvis mennesker er i forbindelse med hinanden – hvis der er lille distance mellem dem – vil det være lettere for dem at udvise hinanden tillid (Kaase 1999:12).

Et tillidsbegreb, som vedrører relationen mellem mennesker, er brugbart i den udstrækning, at vi undersøger kontakten mellem politikere og borgere. I den forbindelse er det interessant, at Hooghe & Marien har vist, at højtuddannede i større grad engagerer sig i institutionaliseret politisk aktivitet, herunder arbejde for et politisk parti eller kontakt til regeringsmedlemmer (Hooghe & Maurien 2013:138f).

Dermed kan vi forvente, at boglig uddannelse medfører mere institutionaliseret politisk aktivitet, mere hyppig kontakt til politikere og desuden en større tilknytning til et politisk parti, hvilket medfører større politisk tillid.

Eftersom fysiske møder mellem borger og politiker imidlertid er relativt sjældne, vil vi brede det relationelle perspektiv en anelse mere ud (Mangum 2011:590; Moeller & Vreese 2013:309). Særligt Kaase (1999) lægger vægt på dette lidt bredere relationelle aspekt ved tillid. Grundstenen i den relationelle forståelse af tillid varer ved, men frem for blot at være en egenskab, der vedrører relationen mellem personer, er tillid noget der vedrører en relation mellem agenter, dvs. mellem ego og alter – det være sig individer, kollektiver eller institutioner (Kaase 1999:3).

Kaase pointerer, at måden, hvorpå interaktionen finder sted, har stor betydning. Eftersom de færreste omgås med politikere til daglig, vil medierne ofte være det sted, hvor man møder politikerne og bliver konfronteret med kompleksiteten i den politiske proces. Interaktionerne mellem borger og politikere vil således i mindre grad foregå som fysiske møder mellem mennesker, for eksempel i foreninger, men snarere mere indirekte gennem massemedier (Kaase 1999:3). Det betyder at mediernes dagsorden, form og vinkel vil være med til at præge borgernes forestilling om og indstilling til politikere. Den strukturelle distance, som udgøres af borgernes manglende indsigt i det daglige politiske arbejde, afhænger dermed blandt andet af mediernes politiske dækning (Kaase 1999:12).

Vi vil imidlertid ikke undersøge kvaliteten af mediedækningen, da dette vil være særdeles svært at definere og måle. Vi vil blot interessere os for i hvor høj grad en person beskæftiger sig med den politiske verden.

Sheidegger & Steaerklé opererer med begrebet politisk integration, som handler om hvor meget en person beskæftiger sig med politik. Dette minder om relationelt perspektiv, fordi personer, der beskæftiger sig meget med politik, også vil have lettere ved at forstå og relatere sig til den politiske proces. De viser, at uddannelsesgrad har stor betydning for politisk integration, hvilket betyder, at uddannelse fører til bedre relation til den politiske verden, hvilket øger den politiske tillid (Scheidegger & Staerklé 2011:167f).

Personer med større politisk interesse, som i høj grad opsøger information om politik, vil derfor bedre kunne relatere sig til den politiske verden. Således udvider vi de relationelle forhold, som kan fremme politisk tillid, til ikke blot at vedrøre en mellemmenneskelig relation, men også en mere diffus relation, dvs. evnen til at relatere sig til den anden part.

Vi forventer, at boglig uddannelse vil føre til større politisk interesse, som dermed vil indvirke positivt på den politiske tillid.

4,4) Teoretiske hypoteser

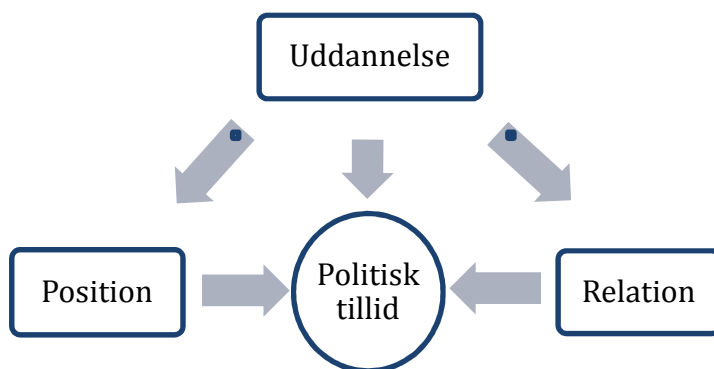
Ud fra ovenstående teoretiske overvejelser, kan vi opstille følgende teoretiske hypoteser, illustreret af Figur 1:

TH1: Uddannelse har en effekt på politisk tillid

TH2: En del af effekten skyldes positionelle forhold

TH3: En del af effekten skyldes relationelle forhold

Figur 1:

Herefter gennemgår vi grundlaget for den empiriske analyse.

5,1) Datamateriale

I en undersøgelse af de teoretiske hypoteser vil vi analysere observationer fra den sjette danske kørsel af European Social Survey (ESS) år 2012.

ESS, som har været kørt i Danmark hvert andet år siden 2002, gennemfører face-to-face surveyinterviewes med enkeltpersoner om personlige og samfundsrelaterede emner.

Interviewpersonerne udtrækkes gennem en simpel tilfældig udvælgelse, og det er et krav til ESS, at minimum 70% af de udtrukne gennemfører interviewet (www1). 2012-datasættet indeholder svar fra 1650 interviews. Desuden er det et krav, at surveyen spørger et repræsentativt udsnit af alle personer

i alderen 15 år og derover (ingen øvre aldersgrænse), som er bosiddende i en privat husstand i Danmark, uanset nationalitet, statsborgerskab eller sprog (www2).

Eftersom datamaterialet er en simpelt tilfældigt udvalgt cross section stikprøve, er det egnet til at anvende i en regressionsanalyse (Wooldridge 2013:6). For at sikre, at de udspurgte er i en alder, hvor de kan forventes at have fuldført deres uddannelse, vil vi kun anvende interviews med personer fra 25 år og opefter.

Således vores stikprøve trukket fra populationen: personer fra 25 år og opefter, som er bosiddende i en privat husstand i Danmark. Efter at have sorteret de ugyldige besvarelser fra, ender vores analyseudvalg med at være 1162 personer. Hvis analyseudvalget er repræsentativt, kan det fungere som et miniaturebillede af populationen, hvormed analyse af stikprøven vil kunne generaliseres til at gælde for populationen (Hansen & Andersen 2009:86f). I afsnit 9,1) vil vi undersøge om bortfaldet skævvrider analyseudvalget, så det ikke længere kan siges at udgøre et repræsentativt udsnit af populationen.

5,2) Videnskabsteori

I det følgende vil vi gennemgå opgavens videnskabsteoretiske fundament. Dernæst beskrives det teoretiske grundlaget for, at vi kan anvende regressionsanalyse og medieringsanalyse til at undersøge kausalforholdet mellem uddannelse og politisk tillid.

For at blive i stand til at forklare et forhold i samfundet, i dette tilfælde politisk tillid, kan man henvise til en årsag og en virkning. Grundantagelsen her er, at en hændelse har en effekt på en anden hændelse, og at man med henvisning til denne effekt kan forklare den sidste hændelse. Ved at opstille en model, hvor uddannelse generelt kan siges at have en effekt på politisk tillid, vil vi således forsøge at give en generel årsagsforklaring (Lippert-Rasmussen 2012:429).

En model for sammenhængen mellem hændelser kan forstås som en datagenerende model, dvs. en model, som genererer de mønstre, vi kan observere. For at give en sådan teoretisk model et empirisk belæg, er det almindeligt at indsamle svar på spørgeskemaspørgsmål og herudfra udføre statistiske tests af hypoteserne om sammenhængen mellem besvarelserne (Hansen & Andersen 2009:193; Wooldridge 2013:110). Hvis disse tests viser sig at underbygge hypotesen, vil det jf. den kritiske rationalisme ikke bekræfte hypotesen, men blot bestyrke troen på, at den er sand (Vengsgaard 2012:151).

Nærværende opgave forsøger ikke at forklare politisk mistillid i det hele taget, men fokuserer mere snævert på, hvordan uddannelse kan siges at udgøre explanans (Lippert-Rasmussen 2012:424). En sådan tilgang følger Robert Mertons ambition om at teoretisere omkring sammenhængen mellem konkrete variable, og dermed beskæftige sig med det han kaldte Middle Range Theories (MRT) (Boudon 1991:520). Hermed tager Merton afstand fra den type sociologi, som forsøger at forklare store, diffuse sammenhænge ved at opstille 'grand theories', som er så komplekse, at det ikke er muligt at udsætte dem for empiriske tests (Boudon 1991:521). I stedet vil Merton udvikle specifikke teorier om sammenhængen mellem konkrete variable, med det formål at udvikle hypoteser om mønstret af observationer i verden, som kan udsættes for empiriske tests.

Udover at identificere et kausalforhold mellem uddannelse og politisk tillid, har vi til hensigt at forklare denne sammenhæng. Eksempelvis argumenterer Boudon for, at det er det muligt at forklare en observeret forskel imellem sociale klasser, ved at teoretisere om hvilke empiriske forhold, der genererer forskellen, og efterprøve teorien empirisk (Boudon 1979:140ff). Netop denne tilgang vil vi anvende, når vi først identificerer forskellen i politisk tillid mellem de to uddannelseskategorier og herefter søger en empirisk forklaring af denne forskel. Til dette formål skal vi først identificere den *direkte effekt* af X (uddannelse) på Y (politisk tillid), og den *medierede effekt*, som kan forstås ved, at det er en del af effekten af X på Y, som går igennem en medierende variabel, Z (Imai, Tingley & Keelee:2010:311).

Vi vil altså undersøge hvorvidt uddannelse medfører bestemte positionelle og relationelle forhold, som videre har en effekt på politisk tillid. Er det tilfældet, kan vi forklare sammenhængen med henvisning til disse forhold – hvilket vil blive uddybet efter redegørelse for grundantagelserne i den statistiske metode, vi vil anvende.

5,3) Analysestrategi: kausalanalyse

Regressionsanalysen er den statistiske metode, vi vil anvende, da den gør os i stand til at estimere *ceteris paribus* effekter, på dansk *alt andet lige* effekter (Gujarati & Porter 2010:2). Efter at have opstillet en regressionsmodel, som kan beskrive variationen af en *afhængig variabel* (her: politisk tillid), vil vi anvende Ordinary Least Squares-metoden (OLS) til at estimere partielle effekter af modellens *regressorer* (herunder: uddannelse) på den afhængige variabel. Hvis modellen er korrekt specificeret, kan den estimerede effekt af uddannelse på politisk tillid siges at stamme fra uddannelse, fordi den netop *ikke* kan tilskrives andre faktorer, som for eksempel arbejdssektor eller indkomst (Wooldridge 2013:65f). Således gør regressionsanalysen os i stand til at estimere og teste hypoteser

om sociologiske sammenhænge, hvilket kan underbygge, at der skulle eksistere et kausalforhold mellem uddannelse og politisk tillid (Wooldridge 2013:1).

Estimationsmetoden OLS bygger på seks antagelser om variationen i det anvendte data, som Wooldridge kalder MLR.1-6 (Wooldridge 2013:80ff). OLS-estimatorens egenskaber, herunder unbiasedness³ og konsistens⁴, afhænger af disse antagelser. Vi vil løbende argumentere for rimeligheden i antagelserne, men skitserer dem hér kort.

MLR.1, at den statistiske populations model er korrekt specificeret og lineær i parametrene, er en rimelig antagelse, hvis vi opstiller en model, som inkluderer alle variable i korrekte funktionelle former, der er relevante i beskrivelsen af politisk tillid. Hvis denne antagelse holder, beskriver den statistiske model populationens variation i den afhængige variabel (Wooldridge 2013:79).

MLR.2, at stikprøven er tilfældigt udtrukket, er en egenskab ved det anvendte datasæt (ESS), men i bortfaldsanalysen vil vi undersøge, om undersøgelsens bortfald kompromitterer denne antagelse.

MLR.3, at der ikke er perfekt multikolaritet, skal gælde for at det overhovedet er muligt at estimere modellens parametre med OLS – men i kausalanalysen vil vi kort overveje, om modellen lider af *for stor* multikolaritet (Wooldridge 2013:80).

Rimeligheden af MLR.4, at der er gennemsnitsuafhængighed mellem det uobserverede fejled og de uafhængige regressorer, afhænger af den sociologiske teori, de anvendte variabelers kvalitet og om modelspecifikationen. Denne centrale antagelse kræver, at vi argumenterer grundigt for vores operationalisering af de teoretiske begreber. Desuden skal vi argumentere for, at vi inkluderer alle relevante kontrolvariable, som samtidig har en effekt på uddannelse og politisk tillid (Wooldridge 2013:82f).

MLR.5 og 6 vedrører variationen i og fordelingen af modellens uobserverede fejled (Wooldridge 2013:110f). Eftersom estimationerne og inferensberegningerne i denne undersøgelse baserer sig på en stikprøvestørrelse over 120, og vi anvender robuste standartfejl, er antagelserne dog overflødige i denne sammenhæng (Wooldridge 2013: 259+286).

Samtlige estimationer i denne analyse udføres i Stata, og vi henviser til Wooldridge (2013) for en nærmere beskrivelse af formlerne for OLS-estimatorerne og inferensberegningerne samt fortolkningen heraf.

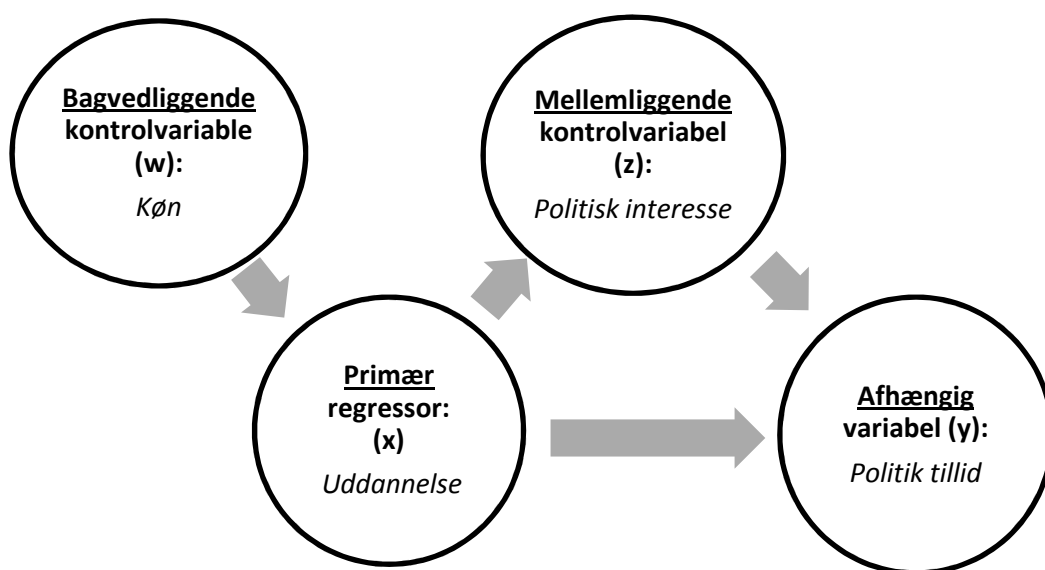
³ Oversat: middelrethed. En estimator er unbiased, når: $E(\hat{\beta}) = \beta$, altså når dens estimate forventes at være lig det sande parameter i den statistiske model.

⁴ En estimator er konsistent, når $plim(\hat{\beta}) = \beta$, altså når dens estimator bliver mere præcise, des større stikprøvestørrelse der anvendes i estimationen.

5,4) Analysestrategi: medieringsanalyse

Hensigten med at inkludere kontrolvariable i en statistisk model er som sagt, at OLS-estimatoren skal være unbiased. Imidlertid er det ikke altid meningsfuldt at inkludere alle tænkelige variable. Når vi inkluderer kontrolvariable i en model, er det derimod afgørende, at overveje hvilken rolle, kontrolvariablen spiller for relationen mellem den primære regressor og den afhængige variabel – med andre ord, om der er tale om en *bagvedliggende* eller *mellemliggende* kontrolvariabel (Baron & Kenny 1986:1176). Figur 2 er en illustration af måden vi kan forstå de to typer kontrolvariable:

Figur 2:

En medieringsanalyse kræver, at vi overvejer hvilken relation, kontrolvariablene har til sammenhængen mellem uddannelse og politisk tillid. For eksempel er det muligt at 'køn' både har betydning for hvilken uddannelse man vælger, og samtidig på graden af politisk tillid. Ved at inkludere køn som kontrolvariabel, renser vi for en spuriøs (bagvedliggende) effekt, hvormed vi bliver i stand til at estimere effekten af uddannelse på politisk tillid – uden forstyrrelser fra eventuelle kønsforskelle.

Overvejer vi dernæst variabelen '*politisk interesse*', kan den næppe have en effekt på uddannelse, da politisk interesse næppe udgør en central faktor for valg af uddannelsestype. Til gengæld er det muligt at uddannelse har en effekt på graden af politisk interesse, og at politisk interesse videre har en effekt på politisk tillid. I dette tilfælde er '*politisk interesse*' en medierende (mellemliggende) variabel – og at

kontrollere for dette forhold vil give et misvisende billede af den direkte effekt af uddannelse på politisk tillid (Liebersen 1985:125).

I nærværende analyse er de mellemliggende kontrolvariable alligevel relevante, da de kan anvendes i en empirisk forklaring af den direkte effekt af uddannelse på politisk tillid (Breen, Karlson & Holm 2013:167). Ved at inkludere mellemliggende kontrolvariable i en statistisk model, og estimere parameteret ved uddannelse før og efter kontrol, kan vi identificere, hvordan kontrolproceduren ændrer parameterestimatet ved den primære regressor. Ændringen i parameterestimatet, dvs. den del som bortkontrolleres ved kontrol, er den indirekte effekt af uddannelse – da den forsvinder, når modellen aktivt holder de mellemliggende kontrolvariable konstant (Breen, Karlson & Holm 2013:167). Dette kan tolkes som den del af uddannelseseffekten, som medieres af de mellemliggende kontrolvariable (Baron & Kenny 1986:1176).

Vi anvender forskelsmetoden til at beregne ændringen i parameterestimatet ved uddannelse, som simpelthen går ud på at trække parameterestimatet efter kontrol fra parameterestimatet før kontrol. Ved at beregne hvor stor en del den indirekte effekt udgør af den direkte effekt, viser vi hvor stor en del af effekten af uddannelse på politisk tillid, som kan forklares med henvisning til de mellemliggende kontrolvariable (Breen, Karlson & Holm 2013:167).

I praksis er det ikke helt så enkelt at afgøre, hvorvidt en kontrolvariabel er bagvedliggende eller mellemliggende. For eksempel kan man forestille sig at uddannelse og en persons plads i samfundshierarkiet har en gensidig effekt på hinanden, og at denne effekt går videre til politisk tillid. I tilfælde af at den mellemliggende variabel har en effekt på den primære regressor, vil medieringseffekten blive underestimeret (Reuben & Kenny 1986:1177). Det skyldes, at det således bliver svært at isolere størrelsen effekten fra den primære regressor, som går igennem den medierende variabel. I forbindelse med formuleringen af de statistiske hypoteser skal vi derfor overveje, om de medierende variable er entydigt mellemliggende.

5,5) Analysestrategi: interaktionsanalyse

En interaktionsanalyse kan anvendes til at undersøge effektforskelle af kontrolvariablene på politisk tillid, dvs. om effekten af politisk interesse på politisk tillid er større, hvis man har en boglig uddannelse i forhold til en praktisk uddannelse. Dette er ikke analysens primære formål, men er alligevel interessant i en granskning af effekten af uddannelse på politisk tillid.

Interaktionsanalysen udføres mest effektivt ved at dele stikprøven op i to grupper, og estimere den statistiske model med grupperne hver for sig (Wooldridge 2013:232f). Parameterestimatene giver

således et intuitivt billede af hver variabels effekt på politisk tillid i hver gruppe. For at blive i stand til at udføre inferensberegninger på effektforskellen mellem uddannelseskategorierne, skal vi inkludere interaktionsvariable i den statistiske model. Interaktionsvariablene konstrueres ved at gange to variable på hinanden, og en t-test kan afgøre, om effektforskellen mellem de to udfald af uddannelse er signifikant (Wooldridge 2013:233).

5,6) Analysestrategi i punktform

I punktform gennemgår den empiriske analyse følgende skridt:

1. **Operationalisering:** hvordan oversætter vi de teoretiske begreber til empiriske variable?
2. **Deskriptiv analyse:** hvordan varierer politisk tillid mellem uddannelseskategorierne?
3. **Simpel regression:** hvordan er sammenhængen mellem politisk tillid og uddannelse?
4. **Kausalanalyse:** hvilken effekt har uddannelse på politisk tillid?
5. **Medieringsanalyse:** hvilke faktorer medierer effekten af uddannelse på politisk tillid?
6. **Interaktionsanalyse:** er effekten af de medierende faktorer forskellig mellem uddannelseskategorierne?

6) Operationalisering

I det følgende vil vi operationalisere de for undersøgelsen relevante variable, som efterfølgende vil blive anvendt i det dataanalytiske afsnit.

Eftersom vores målinger baserer sig på surveydata, som er blevet tilgængelige gennem personlige interviews, er de behæftet med visse fejkilder, som kan kompromittere validiteten (Hansen & Andersen 2009:149). Disse fejkilder vil blive adresseret løbende, og vi vil argumentere for, at det er muligt at oversætte de teoretiske koncepter til empiriske variable fra ESS.

6,1) Politisk tillid

I en lang række undersøgelser operationaliseres politisk tillid gennem spørgsmål om tillid til forskellige magtudøvende politiske institutioner - ofte det nationale parlament, men også den civile service, politiet, retsvæsenet eller pressen (Kaase 1999:10; Catterberg & Moreno 2003:40; Lindstrom & Mohseni 2008:438f; Hooghe & Marien 2013:139; Guillen & Coromina 2011:332). Denne operationalisering af politisk tillid placerer sig midt imellem Easton's poler, da den ikke entydigt vedrører konkrete personer eller abstrakte principper, men en kombination af de to.

I European Social Survey (ESS) finder man en række variable for tillid til forskellige samfundsinstitutioner. Spørgsmålets ordlyd er:

"Fortæl mig på en skala fra 0-10, hvor stor tillid du personligt har til hver af de institutioner, jeg nævner.

Giv din vurdering på en skala fra 0 til 10, hvor 0 betyder, at du slet ingen tillid har til institutionen, og 10 betyder, at du har fuld tillid til den.

Hvor stor tillid har du til..."

Herefter spørges der i kronologisk rækkefølge ind til: *"Folketinget; Retssystemet; Politiet; politikere; politiske partier; Europa-Parlamentet; og FN"*.

Hooghe & Maurin har anvendt ESS i en analyse, som minder om denne, og har vist, at en stor del af variationen i disse variable kan forklares ud fra samme bagvedliggende faktor (Hooghe & Maurin 2013:139). Således er der en høj grad af sammenhæng mellem tilliden til de forskellige institutioner. Af den grund har vi vurderet, at det er tilstrækkeligt at anvende én enkelt af disse variable, *'tillid til Folketinget'*, i vores operationalisering af politisk tillid.

Umiddelbart kan det virke mest relevant for denne undersøgelse at anvende spørgsmålet om *'tillid til politikere'*, da det direkte adresserer respondentens vurdering af politikerne. Imidlertid er det svært at fortolke svarene på dette spørgsmål, da kategorien er upræcist afgrænset. I Danmark er der både politikere i kommunalbestyrelser, regionsråd og i Folketinget, og tilliden til disse politikere kan variere af forskellige årsager. Desuden er det ikke sikkert, om spørgsmålet blot omhandler politikere i Danmark, hvormed Barack Obama eller en lokalpolitiker i Tyskland kunne falde ind under betegnelsen "politiker". Dette brede semantiske felt har betydning for, hvad man kan forvente at respondenterne svarer på, og dermed hvordan svarene kan tolkes (Olsen 1998: 35f).

Fordelen ved at anvende spørgsmålet om tillid til Folketinget er, at det er mere præcist afgrænset, så det udelukkende omhandler politikere i Folketinget. De mulige ulemper, som vi dog må forholde os til i forbindelse med den anvendte variabel er 1) at den ikke måler politisk tillid i begrebets fulde betydning, 2) at spørgsmålet alligevel kan rumme flere forskellige aspekter af politisk tillid og 3) at det er svært at tolke variationerne eksakt.

De to første punkter omhandler variabelens validitet, dvs. om variabelen *'tillid til Folketinget'* måler det vi gerne vil måle (Hansen & Andersen 2009:149). En diskussion af variabelens validitet er særligt relevant, da politisk tillid har vist sig at være et temmelig diffust begreb, som peger i mange retninger.

Som nævnt kan spørgsmålet for det første kritiseres for at være for smalt, og udelade vigtige nuancer af politisk tillid – herunder tillid til retsvæsenet, medierne og overnationale politiske regimer som EU og FN. Således skal vi være opmærksomme på, at politisk tillid i denne undersøgelse afgrænser sig til at vedrøre institutionel tillid til Folketinget, og ikke dækker politisk tillid i sin fulde bredde. Jf. Hooghe & Maurin (2013) kan vi dog forvente, at tillid til folketinget vil hænge tæt sammen med tilliden til de øvrige politiske institutioner, hvilket kan retfærdiggøre vores videre brug af begrebet politisk tillid.

Omvendt kan det anvendte spørgsmål kritiseres for at være for bredt. Teoretisk indtager institutionel tillid til Folketinget en midterposition mellem Eastons poler for politisk tillid – og rummer således både en vurdering af konkrete politiske personer og abstrakte demokratiske principper. Vores tolkning af *'tillid til Folketinget'* vil være en mellemting, og dermed en blanding af de to poler.

Da Folketinget er en så central politisk institution, er det dog muligt at respondenterne forbinder Folketinget med demokratiet i det hele taget – og at tillid til Folketinget dermed vil hænge tæt sammen med tilfredsheden med demokratiet. Desuden, eftersom regeringen er en central aktør i forhold til Folketinget, og at denne har tættere tilknytning til nogle politiske grupperinger end andre, er det muligt, at respondenternes ideologiske overbevisning ligeledes har indflydelse. Af den grund vil vi i den statistiske mode inkludere to kontrolvariable for hhv. tilfredshed med regeringen og tilfredshed med demokratiet⁵. Hensigten er hermed at analysere variationen i institutionel tillid til Folketinget, uden forstyrrelser fra politisk og ideologisk overbevisning, og uden overdreven sammenblanding af Eastons teoretiske poler.

Det sidste punkt omhandler, at vi skal passe på med at tolke variationen i *'tillid til Folketinget'* eksakt. Det skyldes, at en så kvalitativ egenskab som tillid i det hele taget er svært at kvantificere og sætte på en karakterskala. Nogle respondenter i interviewsituationen vil givetvis være mere forsigtige i deres udmeldinger og andre mere bombastiske, hvormed vi ikke kan være sikre på at karakteren '2' på skalaen nødvendigvis er udtryk for samme tillidsniveau. Derudover er der i variabelen en midterkategori, som kan være misvisende, da den både kan rumme dem, der ikke umiddelbart kan tage stilling, men også dem, som rent faktisk ligger omtrent i midten af spektret (Shuman & Presser 1996:161f).

Disse problemer mener vi dog afhjælpes af, at vores statistiske metode baserer sig på gennemsnitsberegninger af over tusind personers besvarelser. Således formoder vi, at besvarelsen '0' i gennemsnit vil være udtryk for en lavere grad af politisk tillid end besvarelsen '1', osv. Alligevel vil vi ikke udtale os om den eksakte numeriske effekt på politisk tillid – men blot vise, om effekten er

⁵ Se Bilag 1.

statistisk signifikant, og tolke effektens størrelse i forhold til parameterestimaternes standartfejl og de øvrige variables effekt.

Herefter vil vi betegne variabelen for tillid til Folketinget: '*politisk tillid*'. Kunsten, når vi anvender variabelen, er at afgrænse undersøgelsen tilstrækkeligt, og balancere de forskellige modsatrettede hensyn. Ved at afgrænse os til den institutionelle politiske tillid, kontrollere for ideologiske faktorer, og undgå eksakte numeriske tolkninger mener vi overordnet at have fundet en acceptabel mellemvej.

6,2) Uddannelse

Den typiske måde at inkludere uddannelse i en statistisk model for politisk tillid er som et kvantitativt mål for antal års uddannelse (Moeller & Vreese 2013:315f; Kanol 2013:63). En klar styrke ved dette mål er, at det er entydigt og konsistent, da ti års uddannelse nemt kan skelnes fra femten års uddannelse osv. Der er dog den svaghed, at man hermed overser de kvalitative aspekter af uddannelsen – det vil sige hvad uddannelsen rent faktisk indeholder (Stubager 2006:82+85).

Teoretisk forstår vi uddannelse som et forhold, der præger en persons erfaringshorisont og fortolkningsramme, hvilket dermed vil have betydning for vurderingen af politikere. En operationalisering af dette kræver et kvalitativt mål for uddannelsens indhold – da vi mener det er mere meningsfuldt end at måle ændringen i erfaringshorisont ved antal år, man har siddet på skolebænken. I stedet for antal år anvender vi en dummy-variabel, som angiver, hvorvidt uddannelsen er af overvejende boglig karakter (*dum_bog* = 1) eller ikke (*dum_bog* = 0).

Med en kvalitativ indikator for indholdet i uddannelsen bliver vi i stand til at måle, hvorvidt uddannelsens karakter af at være boglig, har betydning for politisk tillid. Udover dette teoretiske argument, bakkes vores valg af variabel også op empirisk. To simple regressioner af '*politisk tillid*' på hhv. antal års uddannelse og uddannelsesdummyen viser, at begge mål for uddannelse har en stor effekt. I en udvidet regression med begge mål for uddannelse samtidig, viser det kvalitative mål for boglig uddannelse sig dog at være den eneste variabel som giver en signifikant t-teststørrelse. Denne enkle empiriske granskning tyder på, at de to uddannelsesvariable hænger tæt sammen, men at det kvalitative mål for boglig uddannelse har størst empirisk relevans.

En svaghed ved den valgte operationalisering er dog, at det kan være vanskeligt at trække et entydigt skel, som definerer, hvad der kan karakteriseres som boglig uddannelse. Vi har valgt at kode variabelen, så den deler stikprøven op i to nogenlunde lige store dele. Hver del, har vi vurderet, udgør hhv. den mest boglige og den mindst boglige halvdel af stikprøven. For at lette sprogbruget, kalder vi den mindst boglige uddannelseskategori for *praktisk uddannelse*.

Kodningen er sket ud fra en oprindelig variabel, som målte respondenternes højst gennemførte uddannelse. Tabel 1 viser opdelingen, og overgangen fra den oprindelige uddannelsesvariabel til uddannelsesdummyen:

Tabel 1 – kodning af uddannelsesdummy

Oprindelige uddannelsestrin:			
Respondentens højst gennemførte uddannelse	Antal	Uddannelsesdummy	Antal
- "Ingen skolegang, Børnehaveklasse. 1.-5. klasse"	0		
- "Folkeskole 6.-8. klasse"	77		
- "Folkeskole 9. - 10. klasse"	73		
- "Kort erhvervsuddannelse under 1-2 års varighed, F.eks. AMU Arbejdsmarkedsuddannelser, Basisår på Erhvervsfaglige uddannelser"	60		
- "Faglig uddannelse (håndværk, handel, landbrug mv.), F.eks. Faglærte, Social- og sundhedsassistent-uddannelsen og tilsvarende"	317	= 0 "Praktisk uddannelse"	527
- "Gymnasielle uddannelser, studentereksamen, HF, HHX, HTX"	52		
- "Kort videregående uddannelse af op til 2-3 års varighed, F.eks. Erhvervsakademiuddannelser f.eks. datamatiker, tandplejer, byggetekniker, installatør, HD"	136		
- "Mellemlang videregående uddannelse af 3-4 års varighed. Professionsbachelor, f.eks. Diplomingeniør, sygeplejerske, skolelærer, pædagog, journalist, HA"	279		
- "Universitetsbachelor. 1. del af kandidatuddannelsen"	30		
- "Lang videregående uddannelse. Kandidatuddannelser af 5.-6. års varighed, f.eks. Cand.mag., cand.jur., cand.polyt. etc."	125		
- "Licentiat Forskeruddannelse."	3		
- "Ph.d., doktor"	10	=1 "Boglig uddannelse"	635

Tabellen viser hvilke uddannelsestrin, der er kommet ind under hver af de to nye uddannelseskategorier, og hvor stort antal hvert trin har bidraget med. Med denne kodning er analyseudvalget blevet delt op i 527 med en overvejende praktisk uddannelse som højst gennemførte uddannelse, og 635 med en overvejende boglig uddannelse som højst gennemførte. Omkodningen reducerer variationen i den oprindelige uddannelsesvariabel, hvilket kan være et problem, hvis vi dermed overser væsentlige variationer i uddannelses effekt på politisk tillid. Dette vil vi undersøge nærmere afsnit 9).

Da uddannelse kan siges at hænge sammen med en lang række forhold, vi i den statistiske analyse tage højde for forstyrrelser fra arbejdssektor, indkomst, køn, alder, domicil og generel tillid. Hensynet til korrekt modelspecifikation, hvormed vi håber i vid udstrækning at blive i stand til at isolere effekten af uddannelse, vil blive diskuteret yderligere i databehandlingsafsnittet.

Selvom vi ved hjælp af uddannelsesdummyen kan estimere effekten af uddannelse på politisk tillid, skal vi passe på med ikke at tolke dette for langt. Variablen gør os *ikke* i stand til at udtale os om hvilke egenskaber ved boglig uddannelse, som præger respondenternes erfaringshorisont og fortolkningsramme, og som dermed har indflydelse på vurderingen af politikere. Af den grund må vi tage det forbehold i vores tolkning af de statistiske resultater, at vi ikke ved om det eksempelvis er bedre litterære evner, som slår ud i en større eller mindre politisk tillid. Derimod kan vi blot udtale os om den relative effekt af de to uddannelseskategorier.

På trods af dette forbehold, mener vi at det kvalitative mål for uddannelse er brugbart, da det jf. Scheidegger & Stearklé er rimeligt at formode, at praktisk uddannede overordnet set vil have en anden erfaringshorisont end bogligt uddannede. Således er variabelen brugbar i teoretisk forstand, og vi vil herefter benævne den '*uddannelse*'.

Hvilke egenskaber ved uddannelseskategorierne, der har effekt på politisk tillid, mener vi til gengæld at kunne identificere empirisk. Til dette formål vil vi i det følgende operationalisere variable, som kan identificere positionelle og relationelle forhold, som hænger sammen med uddannelse.

6,3) Positionsbatte

I et forsøg på at indfange bredden i de positionelle faktorer, som kan hænge sammen med uddannelse, og som kan medføre højere politisk tillid, vil vi anvende et batteri med tre udvalgte faktorer: 1) i betalt arbejde 2) udsat og 3) plads i samfundshierarki.

Til at måle hvorvidt respondenter er i betalt arbejde, har vi anvendt følgende spørgsmål: "*Hvilke af disse beskrivelser dækker, hvad du har foretaget dig de seneste 7 dage?*" hvor respondenter kunne vælge én eller flere svarmuligheder. Valg af muligheden: "*Har betalt arbejde (eller er midlertidig væk fx på orlov); lønmodtager, selvstændig, medhjælpende ægtefælle /familiemedlem*", er blevet kodet med værdien 1 i en dummyvariabel – og hvis ikke, har den fået værdien 0. En stor fordel ved denne variabel er, at den ikke forårsager noget bortfald – hvilket var et problem ved de øvrige indikatorer for arbejdsmarkedstilknytning.

Mange variable kunne måle, hvorvidt respondenter er særligt udsat for negative forandringer i livet. Den mest anvendelige har vist sig at være spørgsmålet: *"Når noget går skævt i mit liv, er jeg generelt længe om at komme tilbage til det normale"*, hvor svarkategorierne går fra til *'Meget enig'* = 5 til *'Meget uenig'* = 1.

Plads i samfundshierarki skal måle respondentens selvvalgte status. Til det har vi anvendt spørgsmålet: *"Nogle mennesker befinder sig tættere på toppen af vores samfund og andre tættere på bunden (...) Hvor på skalaen vil du placere dig selv i dag?"*. Respondenten har kunnet indplacere sig på en 11-trins skala, hvor 0 angiver bunden og 10 angiver toppen. Selvom plads i samfundshierarki ikke spørger direkte ind til respondentens status, mener vi at respondentens vurdering af egen plads i samfundet er en rimelig indikator for, hvor høj samfundsmæssig status respondenter vurderer at have.

De to sidste variable er subjektive mål, og vi kan derfor ikke tolke svarkategorierne som eksakte skalavariabler. Ligesom politisk tillid mener vi dog at svarene i gennemsnit vil være brugbare. De subjektive mål har tilmed den fordel, at de giver indblik i respondentens egen vurdering af sin position, hvilket kan være lige så brugbart som mere 'objektive' mål, hvis vi er opmærksomme på dette i vores tolkning (Olsen 2005:174).

Ved at anvende tre variable i positionsvariablen mener vi at være i stand til at indfange et bredere spektrum af faktorer, der hænger sammen med positionelle forhold. Vi er dog opmærksomme på, at vi udelader en række relevante forhold, herunder arbejdsløshedens varighed, tidligere arbejdsløshed, eller vurdering af den status der knytter sig til respondentens uddannelse.

6,4) Relationsbatteri

Til at indfange relationelle faktorer, som kan hænge sammen med uddannelse, og som kan medføre højere politisk tillid, anvender vi ligeledes et batteri med tre faktorer: 1) politisk interesse 2) tæt på politiske parti og 3) kontaktet politiker.

Vi anvender politisk interesse for at indfange i hvor høj grad opsøger respondenter information om politik og beskæftiger sig med politik. Spørgsmålet lyder: *"Hvor interesseret vil du sige, at du er i politik, er du ..."*. Svarmulighederne er blevet kodet således: Meget interesseret = 3; Ret interesseret = 2; Næsten ikke interesseret = 1; Slet ikke interesseret = 0.

En anden indikator for politisk informationsforbrug kunne være hvor mange timer respondenter ugentligt ser tv med politisk indhold. Dette ville dog være en amputeret proxy, da der udover TV er

mange andre kilder til viden om politik, som kunne være lige så fremmede for relationen mellem politiker og borger. I datasættet finder vi en positiv korrelation mellem politisk tv-forbrug og politisk interesse, $corr(tvpol, polintr) = 0,29$, hvilket understøtter, at politisk interesse hænger sammen med politisk informationsforbrug. Politisk interesse har dog den fordel, at den ikke diskriminerer imellem hvilke medieplatforme, der anvendes.

For at måle tilknytningen til et politisk parti har vi anvendt spørgsmålet: "*Er der et bestemt politisk parti, du føler dig tættere på end alle andre partier?*" og hvis ja "*Hvor tæt føler du, at du er på dette parti?*". Svarene er kodet således: 'Nej' eller 'Slet ikke tæt' = 0; 'Ja' og 'Ikke tæt' = 1; 'Ja' og 'Ret tæt' = 2; 'Ja' og 'Meget tæt' = 3. Hermed måler vi respondentens tæthed på sit yndlings politiske parti. En svaghed ved dette mål er, at det måske overser den situation, hvor respondenter er lige tæt på to partier. Desuden er det ikke sikkert, at der er tale om et parti i Folketinget.

Hvorvidt respondenter er engageret i institutionaliseret politisk aktivitet måles med spørgsmålet: "*Har du foretaget dig noget af følgende i løbet af de seneste 12 måneder?*". Respondenter fik en række svarmuligheder, og har fået et point i vores anvendte variabel, hvis de svarer ja til: 'Kontaktet en politiker eller embedsmand i stat eller kommune?' og/eller 'Arbejdet i et politisk parti eller en aktionsgruppe'. Således er værdien 0 udtryk for at ingen af delene er hændt, mens værdien 2 angiver at begge er hændt. Denne variabel rummer en del usikkerheder, herunder at det ikke er sikkert, at respondenter ved et positivt svar faktisk har kontaktet en politiker i Folketinget. Variablen giver dog det bedst mulige billede af respondenterens kontakt med politikere som følge af politisk aktivitet.

Som i positionsbatteriet er vi opmærksomme på, at vi udelader en række relationelle forhold, som kunne være relevante for sammenhængen mellem uddannelse og politisk tillid. Således gælder det for begge batterier, at vi udelukkende kan udtale os om den medierende effekt af batterivariablene, og ikke position eller relation i det hele taget.

6,5) Empiriske hypoteser

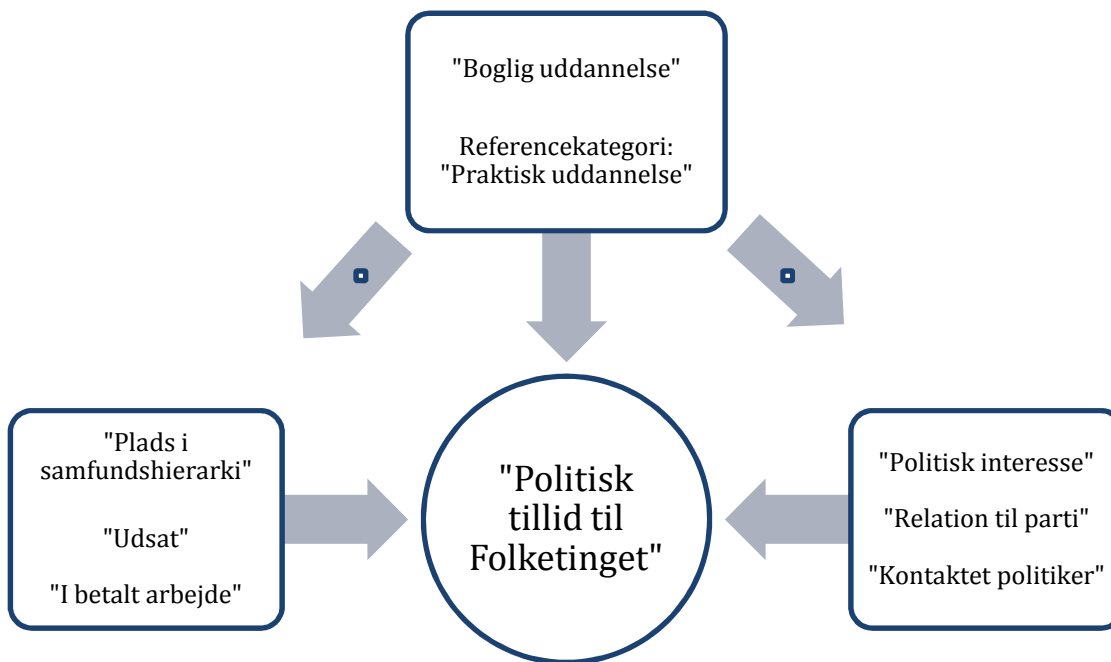
Med operationaliseringen kan vi opstille følgende empiriske hypoteser illustreret i Figur 3:

EH1: De to udfald af uddannelsesdummyen har forskellig effekt på politisk tillid

EH2: En del af denne effektforskel medieres af '*plads i samfundshierarki*', '*udsat*', og '*i betalt arbejde*'

EH3: En del af denne effektforskel medieres af '*politisk interesse*', '*relation til parti*', og '*kontaktet politiker*'

Figur 3

Hypoteserne om den medierede effekt af uddannelse bygger på en antagelse om, at batterivariablene fungerer som mellemliggende variable, og dermed kan anvendes i en medieringsanalyse. Det skal nævnes, at modellen kan give anledning til misforståelser. Vi vil ikke identificere den direkte effekt af batterivariablene på politisk tillid – og dermed hvorvidt der er en kausaleffekt fra for eksempel *'politisk interesse'* til *'politisk tillid'*. Vi er blot interesseret i den udstrækning, batterivariablene medierer effekten af uddannelse.

Desuden indikerer pilene fra uddannelse, at hele effekten går fra uddannelse til de øvrige variable. Dette er imidlertid en forsimpning, da vi teoretisk ikke kan udelukke, at for eksempel *'plads i samfundshierarki'* har en effekt tilbage på uddannelse. Vi mener, at alle batterivariablene i nogen grad vil være påvirket af uddannelse, men i tilfælde af at effekten også går den anden vej, vil vi underestimere batterivariablernes medierende effekt (Reuben & Kenny 1986:1177). Således vil det være svært at påvise signifikante medieringseffekter.

7) Empirisk analyse

I det følgende vil vi teste de empiriske hypoteser.

7,1) Deskriptiv analyse

Først vil vi danne et billede af sammenhængen mellem uddannelse og politisk tillid.

Tabel 2 viser frekvensfordelingen af svar mellem de to uddannelsesgrupper. Det fremgår, at bogligt uddannede mest hyppigt giver deres politiske tillid karakteren 7, mens en overvægt af praktisk uddannede svarer 5. Eftersom 5 er en midterkategori, kan overvægten af praktisk uddannede heri være udtryk for, at en del af respondenterne placerer sig arbitrært i midten, fordi de har svært ved at tage stilling (Shuman & Presser 1996:161f). Ikke desto mindre ser vi en tendens til at bogligt uddannede placerer sig højere på skalaen, end de praktisk uddannede – særligt tydeligt i de laveste karakterer.

Tabel 2: Frekvenstabel

Politisk tillid	0: Slet ingen tillid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10: Komplet tillid	Total
Boglig uddannelse	2	5	9	29	31	71	92	160	130	71	35	635
Praktisk uddannelse	15	13	32	49	51	116	65	86	55	25	20	527
Total	17	18	41	78	82	187	157	246	185	96	55	1162

Med en Chi²-test, kan vi teste nul-hypotesen at fordelingen af svar mellem de to uddannelsesgrupper faktisk stammer fra samme fordeling. Teststatistiken regnes ved at summe hver observeret værdi i hver celle fratrukket den forventede værdi, sat i anden potens, divideret med den forventede værdi (Malchow-Møller & Würtz 2010: 364). Resultatet på 339 overstiger langt den kritiske grænse på 18,3 med et 5 % signifikansniveau og 10 frihedsgrader, hvormed vi afviser hypotesen at fordelingerne er ens.

7,2) Simpel regression

For at undersøge størrelsen af sammenhængen mellem de to variable, opstiller vi følgende model:

$$\text{Model 1: } \textit{poltillid} = \pi_0 + \pi_1 \textit{udd} + e$$

Da variabelen 'uddannelse' er en dummy med praktisk uddannelse som referencekategori, vil parameterestimatet $\hat{\pi}_0$ angive analyseudvalgets gennemsnitsværdi af '*politisk tillid*' for praktisk uddannede, mens $\hat{\pi}_1$ angiver forskellen mellem de to uddannelsesgrupper (Gujarati & Porter 2010:181). Modellen estimeres i Stata med OLS (Wooldridge 2013:27):

$$\widehat{poltillid} = 5,44 + 1,319udd$$

$$n = 1162, R^2 = 0,089$$

Estimatet af π_1 forekommer at være betydeligt, men vi kan endnu ikke udtale os om kausalforholdet mellem variablene, da en test for statistisk signifikans ikke vil være valid. Det skyldes at Model 1 er underspecificeret, hvormed estimatoren $\hat{\pi}_1$ er biased (Wooldridge 2013:84f).

Estimationen er alligevel interessant, da den giver et billede af størrelsen af sammenhængen mellem 'uddannelse' og 'politisk tillid'. For det første angives analyseudvalgets gennemsnitsværdi af 'politisk tillid' blandt hhv. praktisk uddannede (= 5,44) og bogligt uddannede (= 5,44 + 1,319 = 6,76), hvor den sidste er $\frac{1,319}{5,44} * 100\% = 24\%$ større. Desuden fremgår R^2 -værdien, som viser, at uddannelsesdummyen alene forklarer knap 9 % af variationen i 'politisk tillid' (Wooldridge 2013:36).

7,3) Kausalanalyse: den direkte effekt af uddannelse på politisk tillid

Følgende afsnit indgår i besvarelsen af hypotesen om den direkte effekt af uddannelse på politisk tillid.

Vi opstiller Model 1 med politisk tillid som afhængig variabel (y), uddannelse som primær regressor (x), en række kontrolvariable og et fejlede (v).

Model 2:

$$poltillid = \theta_0 + \theta_1udd + \theta_2arbsektor + \theta_3indkomst + \theta_4køn + \theta_5alder + \theta_6alder^2 + \theta_7domicil + \theta_8genereltillid + \theta_9demtilfreds + \theta_{10}regtilfreds + v$$

For at estimere parametrene med OLS, skal vi antage at modellen er korrekt specificeret, dvs. beskriver variationen i politisk tillid samt inkluderer kontrolvariable, der ellers ville medføre korrelation med fejlede (Wooldridge 2013:68f). Rimeligheden i dette vil vi argumentere for i det følgende.

Man kan argumentere for, at arbejdssektor og indkomst hellere burde betragtes som mellemliggende variable – og derfor ikke burde inkluderes i en kausalitetsanalyse. Skellet mellem bagvedliggende og mellemliggende kontrolvariable er dog ikke så skarpt, og hensynet til korrekt modelspecifikation vejer tungest i denne sammenhæng, da OLS-estimatoren ellers er biased (Wooldridge 2013:83f).

Modellen gør os i stand til at estimere effekten af uddannelse på politisk tillid, som er rensset for effekter fra praktisk eller ikke praktisk arbejdssektor, indkomst, køn, alder og domicil. Disse faktorer udgør demografiske forhold, som kunne have indflydelse. Desuden er effekten rensset for generel tillid,

tilfredshed med demokratiet og tilfredshed med regeringen. De sidste to variable er inkluderet for tage højde for politisk overbevisning. En systematisk beskrivelse af hver variabel findes i Bilag 1.

Faktisk udgør de i Model 2 inkluderede kontrolvariable ikke de eneste faktorer, man kunne forestille sig har indflydelse på uddannelses effekt på politisk tillid. De væsentligste eksempler på variable, vi alligevel har udeladt af modellen, er forældres uddannelse, religiøsitet, statsborgerskab og social kapital målt ved hyppigheden af sociale møder. Religiøsitet, statsborgerskab og social kapital er udeladt, fordi de ikke korrelerer med uddannelse, hvormed de ikke spiller en rolle for θ_1 , som er det parameter vi primært er interesseret i. Forældres uddannelse er udeladt, da variabelen ikke indgår signifikant i modellen, samtidig med at estimatet af θ_1 stort set ikke ændres som følge af udladelsen. Det kan skyldes, at effekten af forældres uddannelse på politisk tillid medieres af respondentens egen uddannelse.

I modellen alder er inkluderet i polynomisk funktionel form, da vi formoder at der er en polynomisk sammenhæng mellem alder og politisk tillid (Wooldridge 2013:294). For at teste hvorvidt de øvrige variable er inkluderet i de korrekte funktionelle former, har vi udført en RESET test for om samtlige regressorer i anden og tredje potens kunne indgå signifikant i modellen. Signifikante testværdier ville det være et tegn på, at der var problemer med de funktionelle former (Wooldridge 2013:297). Uden at opstille statistiske hypoteser, vil vi blot nævne, at testens værdier ikke overstiger den kritiske grænse ved et 5% signifikansniveau, hvormed vi ikke vil bekymre os yderligere om de funktionelle former. Dog skal det nævnes, at vi i dette trin af analysen bevidst har udeladt alle interaktionsvariable, da vi senere undersøger eventuelle effektforskelle mellem uddannelseskategorierne.

Således mener vi Model 2 kan estimeres med OLS. Estimationen foretages i Stata med robuste standartfejl (i parenteser) hvormed vi tager højde for eventuel heteroskedasticitet i fejledet. Den forventede værdi $\widehat{poltillid}$ er givet ved parameterestimererne, $\hat{\theta}_j$:

$$\begin{aligned} \widehat{poltillid} = & 2,09 + ,53udd - ,37arbsektor + ,043indkomst + ,24køn - ,068alder \\ & (.67) (.12) (.14) (.021) (.10) (.025) \\ & +,0005alder^2 + ,060domicil + ,13genereltillid + ,42demtilfreds \\ & (.0002) (.044) (.033) (.038) \\ & +,27regtilfreds \\ & (.028) \\ & n = 1162, R^2 = 0,44 \end{aligned}$$

En t-test af H_0 , at et parameter er lig 0, er givet ved: $t_{\hat{\theta}_j} = \frac{\hat{\theta}_j}{rob.se(\hat{\theta}_j)}$ (Wooldridge 2013:261). Eftersom $\frac{2*rob.se(\hat{\theta}_j)}{rob.se(\hat{\theta}_j)} > 1,96$, vil vi med et parameterestimat, der er dobbelt så stort som sin standartfejl, afvise H_0 i en dobbeltsidet t-test på et 5% signifikansniveau. Således afviser vi på et 5%-niveau, at samtlige parametre i Model 2 er lig 0 – bortset fra parametret ved domicil (som har en p-værdi på 0,17 (Wooldridge 2013:125)). R²-værdien viser at regressionsfunktionen forklarer 44% af variationen i politisk tillid (Wooldridge 2013:76)).

Det kan nævnes, at parameterestimaternes standartfejl vil blive forstørret af høj multikolaritet – hvilket har betydning for teststatistikken i en t-test. Med $Corr(\text{uddannelse, arbsektor}) = 0,43$, er arbejdssektor den variabel i Model 2 som korrelerer mest med uddannelse. Da dette ikke er udtryk for meget stærk korrelation, vil vi ikke bekymre os yderligere om multikolaritet (Wooldridge 2013:90f).

Parameterestimatet ved uddannelse ($\hat{\theta}_1 = 0,53$) tolkes således, at boglig uddannelse, ceteris paribus, medfører en stigning på 0,53 på skalaen for politisk tillid i forhold til praktisk uddannelse. Estimatet er statistisk signifikant med en p-værdi på 0,00, hvormed vi med meget stor sikkerhed kan afvise, at uddannelse ikke har betydning for politisk tillid. Desuden er estimatet sociologisk signifikant, eftersom det er 4,5 gange større end standartfejlen – hvilket kun overgås af estimerne ved regtilfreds og demtilfreds (Wooldridge 2013:128).

7,4) Medieringsanalyse: den medierede effekt af uddannelse på politisk tillid

Følgende afsnit indgår i besvarelsen af hypoteserne om den medierede effekt af uddannelse på politisk tillid.

Vi undersøger effekten af to batterier. Positions-batteriet udgøres af variablene: 'udsat'; 'i betalt arbejde' og 'selvvurderet plads i samfundshierarki'. Relations-batteriet udgøres af: 'politik interesse'; 'tæthed på et parti' og 'kontakt til politikere'. For at en variabel kan være en mellemliggende variabel, må den korrelere med både uddannelse og politisk tillid. Tabel 3 viser en korrelationsmatrix med alle batterivariable og undersøgelsens primære variable.

Tabel 3: korrelationskoefficienter

	'udsat'	'ibetarb'	'plisamf'	'tætparti'	'kontpol'	'polintr'
'Uddannelse'	-0,05	0,21	0,23	0,06	0,12	0,27
'Politisk tillid'	-0,03	0,16	0,23	0,17	0,08	0,27

Det fremgår, at alle batterivariabeler i nogen grad korrelerer med både 'uddannelse' og 'politisk tillid'.

Første skridt i analysen er at opstille Model 2 præcis som før – men nu med en mere enkel notation, hvor w_l angiver samtlige kontrolvariable (denne sammentrækning indikeres af mærket efter modelnummeret), mens l går fra 2 til 12.

Model 2':

$$poltillid = \theta_0 + \theta_1 udd + \theta_l w_l + v$$

Herefter opstiller vi tre nye modeller, som udvider Model 2' først med positionsbatteriet, så relationsbatteriet og dernæst dem begge samtidig:

Model 3':

$$poltillid = \alpha_0 + \alpha_1 udd + \alpha_l w_l + \phi_1 udsat + \phi_2 ibetarb + \phi_3 plisamf + r$$

Model 4':

$$poltillid = \delta_0 + \delta_1 udd + \delta_l w_l + \phi_4 tætparti + \phi_5 kontpol + \phi_6 polintr + f$$

Model 5':

$$poltillid = \beta_0 + \beta_1 udd + \beta_l w_l + \gamma_1 udsat + \gamma_2 ibetarb + \gamma_3 plisamf + \gamma_4 tætparti + \gamma_5 kontpol + \gamma_6 polintr + u$$

Model 5' fremstår som den fuldt kontrollerede model, hvor politisk tillid (y) er givet ved uddannelse (x), samtlige kontrolvariable (w_l), samtlige mellemliggende kontrolvariable (z_k) og et fejlede (u).

Model 3, 4 og 5 estimeres i Stata med OLS, og parameterestimererne ved uddannelse er givet i tabel 4. Den fulde modelsøgningstrappe rapporteres senere.

Tabel 4: parameterestimer

	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
<i>udd.</i>	0.533***	0.521***	0.371***	0.357***
<i>udsat</i>		0.18***		0.19***
<i>ibetarb</i>		0.20		0.23*
<i>plisamf</i>		0.06		0.05
<i>tætparti</i>			0.14***	0.14***
<i>kontpol</i>			0.07	0.07
<i>polintr</i>			0.39***	0.40***
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1				

Som det fremgår af stjernerne, indgår ikke alle parametrene individuelt signifikant i modellen ifølge en standart signifikanstest. En heteroskedasticitetsrobust Wald-test vil dog kunne teste H_0 , at parametrene ved alle tre batterivariable er simultant lig 0 (Wooldridge 2013:263). Vi udfører testen for hvert batteri i Model 3, 4 og 5 i Stata, og som resultat rapporteres ingen p-værdier over 0,00. Dermed indgår de tre variable i hhv. positionsbatteriet og relationsbatteriet simultant signifikant i hver model.

Vi anvender forskelsmetoden til at beregne medieringseffekten af hvert batteri. Ved inklusion af positionsbatteriet ændres parameterestimatet ved uddannelse med $0,521 - 0,533 = -0,012$, hvilket blot er udtryk for en ændring på $\frac{-0,012}{0,533} * 100\% = -2\%$. Således medierer positionsbatteriet blot 2% af effekten af uddannelse på politisk tillid. Denne lave andel kan skyldes at Model 2 på forhånd kontrollerer for indkomst, som hænger tæt sammen med positionsbatteriet. Desuden er det muligt at der er en gensidig effekt mellem batterivariablene og uddannelse, i hvilket fald vi underestimerer medieringseffekten (Reuben & Kenny 1986:1177).

Ved inklusion af relationsbatteriet ændres parameterestimatet ved uddannelse med $0,371 - 0,533 = -0,162$, svarende til ca. én standartfejl. Parameterestimatet ændrer sig $\frac{-0,162}{0,533} * 100\% = -30\%$, hvilket er væsentligt mere end ved kontrol for positionsbatteriet. Relationsbatteriet viser sig derved at være en relativt stærk medierende faktor, da det bortkontrollerer 30 % af parameterestimatet ved uddannelse.

Herefter vil udføre seks tests af H_0 , at hver enkelt variabel i sig selv *ikke* har en medierende effekt i sammenhængen mellem uddannelse og politisk tillid. Vi anvender følgende teststatistik:

$$t = \frac{\lambda_k * \varphi_k}{\sqrt{\lambda_k^2 * se(\varphi_k) + \varphi_k^2 * se(\lambda_k)}}$$

Beregningerne kræver, at vi opstiller seks førstemodeler, som svarer til Model 5, men blot med én af de mellemliggende variable (z_k) i hver model⁶. Desuden skal vi opstille seks hjælpemodeller: én med hver af de mellemliggende variable (z_k) som afhængig variabel og med samtlige højresidevariable fra Model 2 (herunder den primære regressor) som uafhængige variable⁷. I testformlen angiver λ_k

⁶ Eks førstemodel: $politillid = \beta_0 + \beta_1 udd + \beta_l \dot{w}_l + \lambda_1 udsat + l$

⁷ Eks hjælpemodel: $udsat = \beta_0 + \varphi_1 udd + \beta_l \dot{w}_l + l$

parameteret ved den mellemliggende kontrolvariabel i førsteregressionen, $se(\lambda_k)$ er dets standardfejl, φ_k er parameteret ved primære regressor i hjælperegressionen, og $se(\varphi_k)$ er dets standardfejl (Baron & Kenny 1986:1176).

Bilag 2 viser de relevante tal til inferensberegningerne. Testene viser, at inklusion af variabelen '*politisk interesse*' er den eneste batterivariabel som i sig selv medfører en ændring i parameterestimatet ved uddannelse, som er signifikant ved en dobbeltsidet test på et 5 % signifikansniveau. Hermed forkaster vi hypotesen, at politisk interesse *ikke* medierer en del af effekten af uddannelse på politisk tillid. Omvendt kan vi *ikke* afvise, at de øvrige variable i sig selv har en medierende effekt på 0.

I analyseudvalget kan vi konstatere, at bogligt uddannede har større politisk tillid. 30 % interesserer sig meget for politik, imod blot 14 % af de praktisk uddannede. Omvendt angiver 31 % af de praktisk uddannede at de kun er 'lidt interesseret' i politik imod 15 % af de bogligt uddannede. Faldet i parameterestimat ved inklusion af politisk interesse skyldes således, at en del af effekten af uddannelse bortkontrolleres, da flere bogligt uddannede interesserer sig meget for politik og dermed har større politisk tillid end praktisk uddannede.

De relationelle faktorer har således vist sig i nogen udstrækning at kunne forklare, hvorfor boglig uddannelse medfører større politisk tillid politikere end praktisk uddannelse – hvoraf variabelen '*politisk interesse*' lader til at være den mest betydningsfulde. Det samme gør sig i lille grad – hvis overhovedet – gældende for de positionelle faktorer.

7,5) Interaktionsanalyse: varierende effekter mellem boglig og praktisk uddannelse

Nu har vi undersøgt, hvorvidt effekten af uddannelse på politisk tillid medieres af hhv. positionelle og relationelle faktorer. Herefter er det interessant at finde ud af, om effekten af disse faktorer er større i én uddannelsesgruppe end i en anden.

Først har vi delt stikprøven op i to grupper, og estimeret Model 5 én gang for hver gruppe. Resultatet fremgår af modeltrappen til sidst i afsnittet. Output 6 viser resultatet af en regression udelukkende med data om de 527 praktisk uddannede, og Output 7 ditto kun med data om de 635 bogligt uddannede.

Det er interessant at danne sig et overblik over, hvordan estimerne ændrer sig mellem de to grupper, da parameterestimerne ved batterivariablene samt p-værdierne konsekvent er større blandt praktisk uddannede end bogligt uddannede. Dette, og den lavere R^2 -værdi i Output 7 tyder på,

at Model 5 beskriver variationen i politisk tillid for de praktisk uddannede bedre end for de bogligt uddannede.

For at kunne teste hvorvidt effektforskellene mellem de to grupper er statistisk signifikante, har vi udvidet Model 5 med seks interaktionsvariable, som hver interagerer uddannelse og de seks batterivariabeler. En dobbeltsidet t-test af parametrene ved hver interaktionsvariabel afslører, at vi ved på et rimeligt signifikansniveau kun kan afvise, at parameteret ved variabelen hvor 'uddannelse' interageres med 'plads i samfundshierarki' er signifikant forskellig fra 0.

Således opstiller vi Model6, som svarer til Model5 inklusiv interaktionen mellem 'uddannelse' og 'plads i samfundshierarki'. Modellen estimeres med OLS, og estimaterne fremgår af modelsøgningstrappen. Det negative fortegn for parameterestimatet ved interaktionen betyder, at effekten af at være højere i samfundshierarkiet er mindre blandt bogligt uddannede end blandt praktisk uddannede – hvilket også fremgår af den opdelte analyse.

Tabel 5: Modelsøgningstrappe

Estimation af:	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5	Model 5	Model 5	Model 6
Output nr:	Output 1	Output 2	Output 3	Output 4	Output 5	Output 6	Output 7	Output 8
Variable	poltil	poltil	poltil	poltil	poltil	poltil	poltil	poltil
<i>Uddannelse</i>	1.319*** (0.126)	0.533*** (0.118)	0.521*** (0.117)	0.371*** (0.118)	0.357*** (0.117)			1.785*** (0.468)
<i>Arbsektor</i>		-0.373*** (0.140)	-0.335** (0.139)	-0.259* (0.137)	-0.222 (0.137)	-0.189 (0.156)	-0.293 (0.287)	-0.189 (0.136)
<i>Indkomst</i>		0.0426** (0.0209)	0.0303 (0.0234)	0.0380* (0.0205)	0.0257 (0.0229)	0.00924 (0.0356)	0.0428 (0.0296)	0.0321 (0.0227)
<i>Køn</i>		0.241** (0.102)	0.244** (0.101)	0.103 (0.103)	0.106 (0.102)	0.289* (0.157)	0.0420 (0.135)	0.126 (0.102)
<i>Alder</i>		-0.0682*** (0.0249)	-0.0759*** (0.0252)	-0.0782*** (0.0246)	-0.0876*** (0.0249)	-0.116*** (0.0370)	-0.0522 (0.0317)	-0.0902*** (0.0246)
<i>Alder^2</i>		0.000514** (0.000235)	0.000606** (0.000242)	0.000561** (0.000232)	0.000671*** (0.000238)	0.000939*** (0.000340)	0.000322 (0.000306)	0.000704*** (0.000235)
<i>Gentilid</i>		0.131*** (0.0330)	0.131*** (0.0333)	0.124*** (0.0323)	0.125*** (0.0326)	0.142*** (0.0478)	0.120*** (0.0437)	0.124*** (0.0326)
<i>Domicil</i>		0.0603 (0.0442)	0.0559 (0.0441)	0.0475 (0.0433)	0.0435 (0.0431)	-0.0186 (0.0637)	0.111* (0.0587)	0.0558 (0.0427)
<i>Demtilfreds</i>		0.421*** (0.0378)	0.427*** (0.0374)	0.390*** (0.0379)	0.397*** (0.0374)	0.304*** (0.0524)	0.465*** (0.0491)	0.395*** (0.0365)
<i>Regtilfreds</i>		0.268*** (0.0284)	0.262*** (0.0281)	0.278*** (0.0281)	0.273*** (0.0278)	0.415*** (0.0401)	0.170*** (0.0351)	0.275*** (0.0274)
<i>Udsat</i>			0.183*** (0.0571)		0.192*** (0.0551)	0.211*** (0.0789)	0.151** (0.0747)	0.186*** (0.0550)
<i>Ibetarb</i>			0.197 (0.140)		0.228* (0.137)	0.357* (0.195)	0.0590 (0.187)	0.236* (0.136)
<i>Plisamf</i>			0.0630 (0.0386)		0.0542 (0.0381)	0.155*** (0.0555)	-0.0470 (0.0517)	0.165*** (0.0531)
<i>Tætparti</i>				0.137*** (0.0531)	0.139*** (0.0528)	0.181** (0.0791)	0.118* (0.0692)	0.141*** (0.0523)
<i>Kontpol</i>				0.0743 (0.109)	0.0742 (0.109)	0.162 (0.207)	0.0450 (0.127)	0.0631 (0.109)
<i>Polintr</i>				0.391*** (0.0839)	0.397*** (0.0827)	0.419*** (0.126)	0.364*** (0.110)	0.394*** (0.0820)
<i>Udd*Plisamf</i>								-0.220*** (0.0694)
<i>Konstant</i>	5.436*** (0.101)	2.091*** (0.669)	1.344* (0.707)	1.953*** (0.657)	1.236* (0.691)	1.146 (1.041)	1.506 (0.931)	0.521 (0.723)
N	1,162	1,162	1,162	1,162	1,162	527	635	1,162
R ²	0.089	0.445	0.452	0.466	0.474	0.518	0.358	0.480

*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1 (Robuste standardfejl i parenteser)

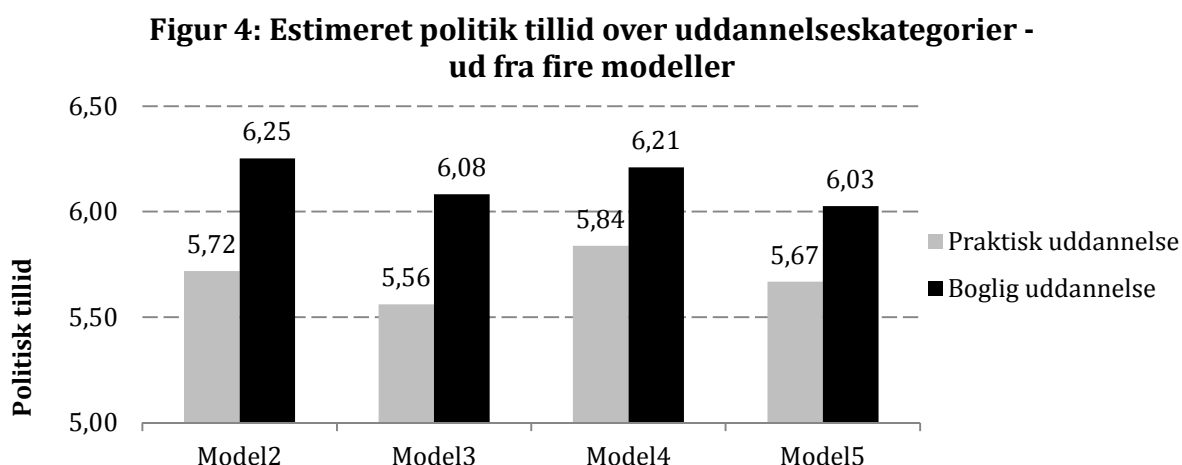
Referencekategori: Praktisk uddannelse, Ikke-praktisk arbejdssektor, Laveste indkomst-decil, 0 år, Ingen generel tillid, Landlig domicil, Særdeles utilfreds med demokratiet, Særdeles utilfreds med regeringen, Højeste usikkerhed, Ikke i betalt arbejde, I bunden af samfundshierarki, Slet ikke tæt på parti, Ingen institutionaliseret politisk aktivitet, Slet ikke interesseret i politik.

8) Præsentation af statistiske resultater

I det følgende præsenteres de statistiske resultater.

Inden kontrolproceduren viser den simple regression, at bogligt uddannede i gennemsnit placerer sig 1,3 point højere på 0 til 10-skalaen for politisk tillid i forhold til referencekategorien, praktisk uddannede. Efter kontrolproceduren er forskellen svundet ind, men vedbliver med at være højst statistisk signifikant.

Figur 4 viser den estimerede værdi af politisk tillid for både bogligt uddannede og praktisk uddannede, som den estimeres ud fra hhv. kausalmodellen (Model 2) og medieringsmodellerne – først med positionsvariable (Model 3), så med relationsvariable (Model 4) og herefter begge (Model 5):

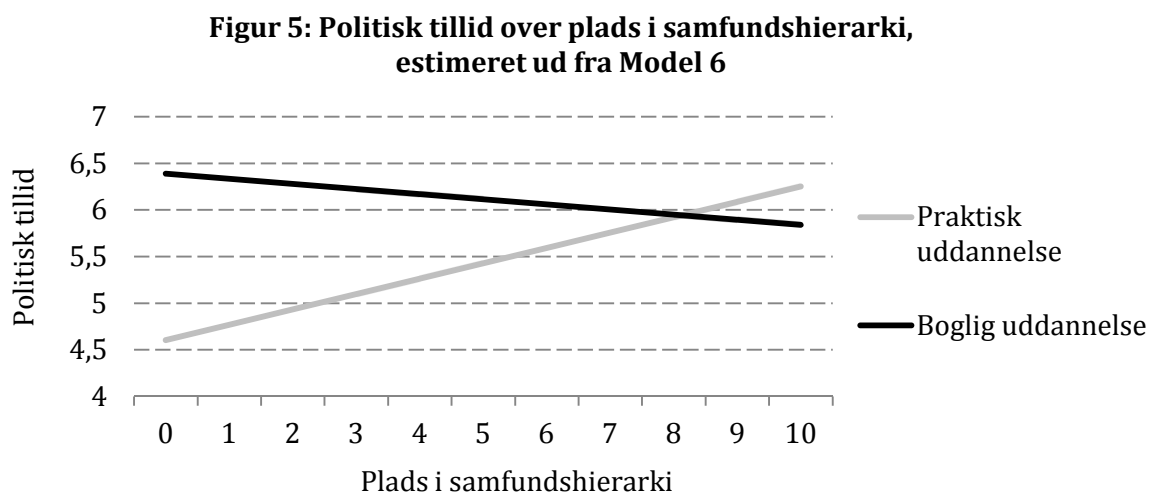

*Estimeret politik tillid ved: ikke-praktisk arbejdssektor, kvinde, ikke-betalt arbejde.
Øvrige variable fikseret ved deres gennemsnitsværdi*

I Model 2 svarer forskellen i de estimerede værdier af politisk tillid imellem uddannelseskategorierne til estimatet ved uddannelse Model 2, som er 0,53.

Når der i Model 3 kontrolleres for positionelle forhold, falder værdierne – men forskellen imellem uddannelseskategorierne er stort set konstant. Når der i Model 4 kontrolleres for relationelle forhold mindskes forskellen imellem uddannelseskategorierne med 30 %. Således bortkontrollerer relationelle forhold 30 % af effektforskellen imellem uddannelseskategorierne, og positionelle forhold stort set intet.

En granskning af interaktionseffekterne mellem uddannelse og både de positionelle og relationelle forhold viser, at effekten af position i samfundet ikke er den samme for bogligt uddannede og praktisk uddannede. Figur 5 viser den af Model 6 estimerede værdi af politisk tillid over plads i samfundshierarki med hhv. en boglig og praktisk uddannelse:

*Estimeret politisk tillid ved: ikke-praktisk arbejdssektor, kvinde, ikke-betalt arbejde.
Øvrige variable fikseret ved deres gennemsnitsværdi*

Af Figur 5 fremgår, at forskellen i politisk tillid mellem praktisk og boglig uddannelse udlignes i de højeste værdier af plads i samfundshierarki, ceteris paribus. Det skal nævnes, at vi jf. Output 7 ikke kan afvise, at den negative effekt af plads i samfundshierarki blandt bogligt uddannede er insignifikant og dermed faktisk lig 0.

At effekten af uddannelse udlignes i de høje værdier af plads i samfundshierarki, alt andet lige, ændrer dog ikke på, at positionelle forhold bortkontrollerer meget lidt af effektforskellen af uddannelse på politisk tillid.

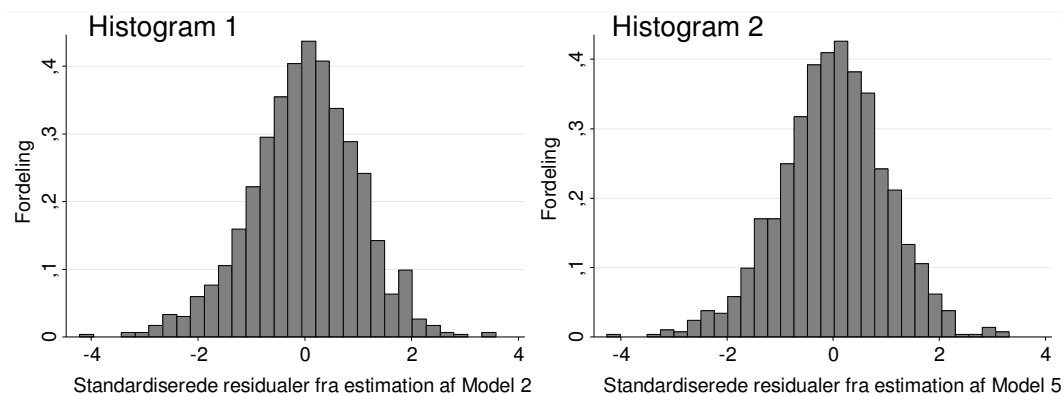
Inden vi diskuterer undersøgelsens resultater, skal vi først præsentere procedurerne, hvorigennem vi har kontrolleret den statistiske model.

9) Modelkontrol

Som beskrevet i afsnit 5,3) bygger regressionsmetoden på 6 antagelser om variationen i data. I dette afsnit undersøger vi først MLR.4, at det uobserverede fejllid er uafhængigt af modellens regressorer, og dernæst MLR.1 om korrekt modelspecifikation.

Hvorvidt MLR.4 er en rimelig antagelse, er hovedsagligt et teoretisk spørgsmål, eftersom fejlløst er uobserveret, hvormed det ikke er muligt at udføre en statistisk test. Et histogram over de standardiserede empiriske residualer kan dog give et billede af, hvorvidt de fordeler sig symmetrisk omkring 0. Figur 6 viser to histogrammer over fordelingen af residualerne fra estimationen af hhv. Model 2 (kausalmodellen) og Model 5 (medieringsmodellen).

Figur 6: fordelingen af de standardiserede residualer

Residualerne fra estimationen af Model 2 og Model 5 fordeler sig som forventet, hvilket tyder på at der ikke er faktorer i fejlløst, som forstyrrer modellernes forudsagte værdi af politisk tillid.

Hvorvidt det er rimeligt at antage, at Model 2 er korrekt specificeret og er lineær i parametrene, afhænger af mange faktorer. Eftersom vi i afsnit 7,3) både har diskuteret valg af variable og valg af funktionelle former, vil vi her undersøge validiteten af de primære variable.

Først skal vi overveje om dummykonstruktionen af uddannelse er valid, eller om kodningen skjuler nogle væsentlig variationer i uddannelses effekt på politisk tillid. Til det formål har vi grupperet residualerne fra Model 2 efter den oprindelige uddannelsesvariabel.

Tabel 6: Grupperet residualanalyse fra estimation af Model 2

	Højest fuldførte uddannelse, oprindelig kategori	gns.	std.afv	N	z-test	kritisk grænse 5% sig. niv.
Praktisk	Ingen skolegang.			0		
	Folkeskole 6.-8.	-0,126	1,9033	77	-0,58	(+/-) 1,96
	Folkeskole 9.-10	-0,175	1,8377	73	-0,81	(+/-) 1,96
	Kort erhvervsudd.	0,337	1,7546	52	1,38	(+/-) 2,01
	Faglig udd.	0,03	1,7708	60	0,11	(+/-) 1,96
Boglig	Gymnasielle udd.	0,0661	1,6273	317	0,72	(+/-) 2,01
	Kort videreg. Udd.	-0,185	1,6223	136	-1,33	(+/-) 1,96
	Mellemlang videregående udd.	-0,096	1,5496	279	-1,03	(+/-) 1,96
	Universitetsbachelor	0,408	1,4074	30	1,59	(+/-) 2,04
	Lang videregående udd.	0,1608	1,6018	125	1,12	(+/-) 1,96
	Licentiat	0,1222	0,2065	3	1,02	(+/-) 3,18
	Forskeruddannelse	0,16	0,9258	10	0,53	(+/-) 2,23
	Total	0	1,6419	1162		

Tabel 6 viser gennemsnittet af residualerne i hver af de oprindelige uddannelseskategorier, og de tilhørende standartafvigelse, som er anvendt til at udføre en dobbeltsidet z-test af H_0 , at gennemsnittet er lig 0 (Malcow-Møller 2010:302f). Ingen af z-testværdierne overstiger den kritiske grænse ved et 5 % signifikansniveau, hvormed vi ikke kan afvise, at gennemsnittene af de grupperede residualer er lig 0. Samme resultat findes ved en analyse residualerne fra medieringsmodellen (Model 5). Dermed hverken over- eller underestimeres effekten af de oprindelige uddannelseskategorier, hvormed boglig/ikke-boglig-variablen i tilstrækkelig grad indfanger variationen i den oprindelige uddannelsesvariabel.

Hernæst vil vi overveje om vores anvendte spørgsmål "Hvor stor er din tillid til folketinget" er et validt mål for politisk tillid. Et andet spørgsmål med samme karakteristika som det om tillid til Folketinget kunne være "Hvor stor er din tillid til politikere", der også indgår i ESS spørgeskemaet. En estimation af Model 2 med denne alternative afhængige variabel findes i Bilag 3. Kort kan det nævnes, at de fleste parameterestimer har samme fortegn, men at halvdelen af dem ikke længere er signifikante. Parameterestimatet for uddannelse er halveret, men er stadig signifikant positivt, hvormed vi mener at Model 2 er tilstrækkelig robust for ændringen af afhængig variabel.

9,1) Bortfaldsanalyse

Det er et krav til ESS, at stikprøven er repræsentativ for populationen, hvormed stikprøven kan anvendes som et miniaturebillede på populationen. Dette kan dog skævvrides, hvis vores i analysen inkluderede variable er behæftet med fejl, som fører til et bortfald, der er større i nogle grupper end i andre.

Den fulde stikprøve rummer 1650 interviews, og efter bortfaldet er analyseudvalget reduceret til 1162. Bortfaldet skyldes flere ting, herunder manglende svar eller svaret 'ved ikke'. Af det samlede bortfald på 495 er 5 faldet bort på grund af fejl i 'uddannelse' og 25 på grund af fejl i 'politisk tillid'. De resterende variable forårsager fra 0 til 40 bortfald, bortset fra 'arbejdssektor' som har 81 ugyldige svar og 'indkomst', som har 143 ugyldige svar. Tabel 7 viser måden bortfaldet (ekskl. det forårsaget af uddannelse og politisk tillid) fordeler sig mellem undersøgelsens primære variable:

Tabel 7: Observeret bortfald over uddannelse og politisk interesse:

	0: Slet ingen tillid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10: Komplet tillid	Total
<i>Boglig udd.</i>	2	2	6	9	12	25	24	34	33	18	10	181
<i>Praktisk udd.</i>	12	2	10	19	35	48	43	57	34	15	8	283
<i>Total</i>	14	4	16	28	47	73	67	91	67	33	18	458

I Bilag 4 findes en gennemgang af bortfaldsanalysen, hvor vi tester hvorvidt den observerede fordeling af bortfaldet med sandsynlighed svarer til den forventede fordeling under H_0 , dvs. når bortfaldet og analyseudvalget stammer fra den samme fordeling. Testværdien på 90,1 overstiger den kritiske grænse på 32,7 på et 5 % signifikansniveau med 21 frihedsgrader. Således forkaster vi hypotesen om at bortfaldet fordeler sig mellem undersøgelsens primære variable, på samme måde som analyseudvalget.

Dette skyldes, at det observerede bortfald ved praktisk uddannede i over halvdelen af cellerne er større end det ville være under H_0 , hvilket tyder på at bogligt uddannede mere ofte giver brugbare svar på surveysspørgsmålene. Eftersom denne skævhed i analyseudvalget er forårsaget af en variabel inkluderet i modellen, vil det dog ikke medføre bias i OLS-estimatoren (Wooldridge 2013:314).

10) Konklusion

I det følgende vil vi konkludere på problemstillingen:

Hvilken effekt har uddannelse på graden af politisk tillid, og hvorvidt kan denne effekt forklares ud fra hhv. positionelle og relationelle forhold?

En analyse af 1162 spørgeskemabesvarelser fra European Social Survey (ESS) har vist, at boglig uddannelse i forhold til praktisk uddannelse medfører en gennemsnitligt højere placering på en på en 11-trinsskala for tillid til Folketinget. Effekten af uddannelse på politisk tillid estimeres til 0,53, ceteris paribus. Teoretisk forstår vi forskellen således, at boglig uddannelse giver en anden erfaringshorisont og fortolkningsramme end praktisk uddannelse, hvilket medfører en mere positiv vurdering af Folketinget og dermed en større politisk tillid.

Hvorvidt dette kan generaliseres til at gælde for populationen – personer, bosiddende i Danmark i 2012, fra 25 år og opefter – afhænger af hvorvidt vi er villige til at acceptere de antagelser, den statistiske analyse baserer sig på.

I operationaliseringen, den statistiske analyse og modelkontrollen har vi argumenteret for, at vores statistiske model er specificeret korrekt, og at de anvendte variable er tilstrækkeligt valide. Eftersom politisk tillid er en svært kvantificerbar egenskab, skal vi dog passe på med at tolke de statistiske estimater numerisk eksakt.

Det er et krav til ESS, at datamaterialet stammer fra en simpel tilfældigt udtrukket stikprøve, men bortfaldsanalysen har vist, at bortfaldet var størst blandt praktisk uddannede. Eftersom skævheden er forårsaget af en variabel inkluderet i modellen, vil det dog ikke medføre bias i OLS-estimatoren.

Således peger de statistiske resultater på, at boglig uddannelse medfører større politisk tillid til Folketinget end praktisk uddannelse.

Empirisk har vi vist, at 2 % af effektforskellen mellem praktisk og boglig uddannelse på politisk tillid medieres af udvalgte positionelle forhold, og 30 % af forskellen medieres af udvalgte relationelle forhold. Forskellen kan dermed stort set ikke forklares ud fra positionelle forhold, herunder: beskæftigelsessituation, selv vurderet status og usikkert liv. Knap en tredjedel af forskellen kan derimod forklares ud fra relationelle forhold, herunder: tæthed til politisk parti, institutionaliseret politisk aktivitet og i særdeleshed politisk interesse.

Ydermere har en interaktionsanalyse vist, at selv vurderet status har en større positiv effekt på politisk tillid blandt praktisk uddannede end bogligt uddannede. Dette forhold udligner forskellen i politisk

tillid mellem uddannelseskategorierne i de højeste værdier af selv vurderet status – men forklarer ikke forskellen.

Politisk interesse har vist sig at være den eneste variabel, som i sig selv medierer en signifikant del af effekten af uddannelse på politisk tillid til Folketinget. Vi kan dermed i nogen udstrækning forklare effektforskellen i politisk tillid mellem boglig og praktisk uddannelse med henvisning til relationelle forhold, herunder i særdeleshed at bogligt uddannede har større interesse i politik, hvilket medfører højere politisk tillid.

11) Diskussion af resultater

Herfra vil vi diskutere de empiriske resultater, den empiriske forklaring og undersøgelsens normative fundament.

Effekten af uddannelse på politisk tillid har vist sig at være betydelig. I analyseudvalget placerer gruppen med boglig uddannelse sig gennemsnitligt 1,3 point højere end de praktisk uddannede på 11-trinsskalaen for tillid til Folketinget. At uddannelse i Model 2, efter kontrol for spuriøse effekter, alt andet lige, estimeres til at medføre et halvt points stigning på en 11-trinsskala virker ikke overvældende. Det kan dog bemærkes, at estimatet er tredjestørst i modellen, set i forhold til sin standartfejl. Vi kan desuden formode, at uddannelse hænger sammen med en række andre forhold, som også vil have indflydelse på politisk tillid. Dette, og uddannelsesestimatets relative størrelse taget i betragtning, taler for, at effekten af uddannelse ikke er meget stor, men dog betydelig.

Størstedelen af effekten af uddannelse på politisk tillid forbliver uforklaret i den empiriske analyse, hvilket kræver en diskussion af de empiriske begrænsninger.

Vi mener ikke at manglen på empirisk forklaringsandel skyldes mangler i det teoretiske apparat, da den anvendte teoretiske vinkel rummer nogle mulige forklaringer, som stadig står ubelyste hen. Det er dog muligt, at en større del af effekten af uddannelse på politisk tillid kunne være forklaret, hvis vi havde haft adgang til et datasæt, mere skræddersyet til denne undersøgelse af tillid til Folketinget. Efter den statistiske analyse kan vi ikke vide, om praktisk uddannelse har en lavere effekt på politisk tillid på grund af manglende politisk repræsentation, større instrumentelle krav eller højere moralske standarder. Variable for en vurdering af Folketingets kompetenceniveau, og af folketingsmedlemmernes moralske kvaliteter kunne være særdeles brugbare, da vi hermed empirisk

kunne undersøge forskelle i praktisk og bogligt uddannedes instrumentelle og axiologiske vurderinger.

Det vil dog stadig kunne diskuteres, hvorvidt en mere fintmasket survey vil kunne nuancere analysen nævneværdigt. Eftersom de teoretiske koncepter hænger så tæt sammen, er det tvivlsomt, hvorvidt en empirisk analyse effektivt vil kunne isolere vurderingskriterierne hver for sig.

Trods visse mangler, har den kvantitative analyse tilvejebragt væsentlige resultater. I det følgende vil vi kort diskutere, hvordan resultaterne kan forstås. Som bekendt tolker vi effekten af uddannelse på politisk tillid som et udtryk for, at boglig uddannelse giver en anden erfaringshorisont end praktisk uddannelse. Denne relativt brede teoretiske tolkning har vi kunnet nuancere empirisk i kraft af medieringsanalysen, og vi har hermed været i stand til at forklare knap en tredjedel af effekten af uddannelse. Eftersom vi ikke er i stand til at nuancere forklaringen af den øvrige effekt, vil den videre diskussion centrere sig omkring en tolkning af resultaterne fra medieringsanalysen.

11,1) Diskussion af den empiriske forklaring

I det følgende vil vi overveje betydningen af, at politisk interesse, som vi har kategoriseret som et relationelt forhold, forklarer en del af uddannelseseffekten på politisk tillid. Diskussionen af den empiriske forklaring vil dog først adressere den positionelle forklaring.

Allerførst skal vi huske, at analysen afgrænser sig til at omfatte udvalgte positionelle forhold, herunder arbejdsløshed, udsat tilværelse og lavere status. Således er det muligt, at positionelle forhold havde haft en større forklaringsandel, hvis modelspecifikationen havde været anderledes. Desuden er det en mulighed, at vi underestimerer den medierende effekt af positionelle forhold, da for eksempel status muligvis har en gensidig effekt på uddannelse (Reuben & Kenny 1986:1177).

Vi mener alligevel det er muligt at se den manglende empiriske forklaring i lyset af Jørgen Goul-Andersen's "Over-Danmark og Under-Danmark?". Goul-Andersen beskæftiger sig ikke med politisk tillid, men derimod med indflydelsesmuligheder og effektivitetsfølelse, dvs. en følelse af politisk afmagt. Han konkluderer, at uddannelse er en nøglevariabel, når det gælder sociale skævheder i politisk engagement – men at skævheden ikke skal overdrives (Goul-Andersen 2003:133). Det skyldes, at de lavtuddannede i Danmark klarer sig forbløffende godt i informationssamfundet, da den danske velfærdsstat har gjort skellet mellem velstillede og dårligt stillede relativt lille:

"velfærdsstaten har delvist taget over som sikring mod for stor ulighed i demokratiske indflydelsesmuligheder: Det sker på mindst tre måder: Gennem udligning af økonomiske ressourcer og

sikring mod fattigdom, gennem opdragelse til deltagelse i folkeskolen (jf. formålsparagraffen) og ved at flytte beslutningerne så langt som muligt ud til borgerne” (Goul-Andersen 2003:133).

Det samme kan muligvis overføres til politisk tillid. Modelsøgningstrappen viser, at alle tre positionelle forhold estimeres til at have statistisk signifikant effekt på politisk tillid, hvilket imidlertid ikke forklarer forskellen i politisk tillid mellem bogligt og praktisk uddannede. En mulig fortolkning af dette kunne være, at den politiske indretning af det danske samfund har udlignet forskellene mellem uddannelsesgruppernes position i samfundet i så høj grad, at disse ikke giver anledning til forskelle i politisk tillid. Vi vil dog ikke gå yderligere ind i denne tolkning, da den kan kritiseres for at være normativt motiveret til fordel for et velfærdsstatsligt regime – og desuden at vores empiriske resultater ikke entydigt understøtter tolkningen.

Lige så interessant som at fortolke den manglende forklaringskraft af positionelle forhold er det at diskutere fortolkningen af medieringseffekten af politisk interesse. Ifølge Habermas, er det en veletableret kendsgerning, at kulturel baggrund hænger tæt sammen med graden af interesse i offentlige anliggender og brugen af politisk mediestof (Habermas 2006:422). Dette stemmer overens med variationerne i vores analyseudvalg, hvor bogligt uddannede i gennemsnit har større politisk interesse, hvilket har vist sig at forklare en del af effekten af uddannelse på politisk tillid.

Dette har vi sat ind i en teoretisk ramme, hvor vi forstår politisk interesse som et relationelt forhold, som øger evnen til at relatere sig til den politiske verden. Denne teoretiske forklaring kan dog diskuteres. Catterberg & Moreno (2005) pointerer, at effekten af politisk interesse også kunne skyldes, at dem som udtrykker interesse for politik er dem der godt kan lide politik, hvilket vil føre til en mere positiv indstilling og en højere politisk tillid (Catterberg & Moreno 2005:42). Ud fra dette perspektiv vil den større politiske tillid ikke skyldes at politisk interesserede bedre kan relatere sig til den politiske verden, men derimod en selektionseffekt, som sorterer dem, der kan lide politik fra dem, der ikke kan lide politik.

Vores anlagte perspektiv understøttes dog af Max Kaase, som argumenterer for, at størstedelen af almindelige borgere er distanceret fra den politiske proces. Dette beskrives som en strukturel distance, hvor borgerne sjældent beskæftiger sig med kompleksiteten i den demokratiske politiske proces – specielt på nationalt niveau (Kaase 1999:12f). Hvis vi accepterer, at politisk interesserede i højere grad opsøger information om politik og i det hele taget beskæftiger sig mere med den politiske verden, vil større politisk interesse medføre mindre distance til den politiske verden og dermed bedre evne til at relatere sig hertil.

Vi mener dog ikke, at den ene forklaring udelukker den anden. Vores resultater peger altså på, at boglig uddannelse medfører større politisk tillid, til dels fordi boglig uddannelse medfører større interesse i politik og dermed bedre evne til at relatere sig til politiske verden. Hvilken betydning en sådan forklaring har, afhænger af vores normative forståelse af politisk tillids rolle i et demokratisk samfund. Dette vil vi overveje i det følgende.

11,2) Perspektivering: Undersøgelsens normative fundament

Putnam beskriver tillid som en central samfundsmæssig ressource, da en højere grad af tillid generelt forbindes med et mere velfungerende demokrati (Putnam 1995:664f; Rothstein 2003:49).

Habermas viser imidlertid, at det normative grundlag for denne type undersøgelser af tillid, herunder Putnam's, er en idé om et kommunitaristisk demokrati bundet sammen af soidaritet og tillid (Habermas 2006:413). I et kommunitaristisk demokrati fungerer politik som en konstitutiv samfundsmæssiggørelsesproces (Habermas 2005:43). Målet er at aktivt deltagende statsborgere skal tage del i en inklusiv menings- og viljesdannelsesproces, hvorigennem borgeren når til forståelse for, hvad der er af fælles interesse for alle. Den politiske proces har dermed som funktion at konstituere samfundet som et politisk solidarisk fællesskab (Habermas 2005:53). Den administrative magt i et demokrati legitimeres, hvis den anvendes indenfor lovens rammer og på grundlag af de politikker, der udspringer af en inkluderende og samfundskonstituerende demokratisk proces (Habermas 2005:47f).

Herudfra er en lav grad af tillid til Folketinget et problem, hvis den tolkes som et tegn på at borgerne oplever at være ekskluderet fra den demokratiske proces, hvilket vil være problematisk for et demokratisk regime, der har den kollektive viljesdannelse og den aktivt inkluderende politiske proces som sit grundlag.

Habermas diskuterer dette op imod den liberale og deliberative demokratiforståelse. I den liberale er det ikke væsentligt at tale om en kollektivt forankret politisk proces, men derimod er idealet, at forskelligartede privatinteresser kæmper om at blive repræsenteret. Demokratiet drejer sig ikke om solidarisk politisk inklusion, men skal derimod være en ramme for politiske interessekampe (Habermas 2005:43). Således bliver politisk tillid en mindre væsentlig faktor i forhold til for eksempel stemmeret og valgdeltagelse.

I den deliberative demokratiforståelse fungerer intersubjektiv, deliberativ politik som den normativt indholdsfulde kerne (Habermas 2005:50). Idealet er et kommunikativt rationelt fundament for politisk magt, som er en syntese af den kollektive viljesdannelse og individuelle privatinteresser. Den politiske menings- og viljesdannelse skal ske gennem rationel deliberation i en decentreret politisk

offentlighed (Habermas 2005:54). Herigennem konstitueres en kommunikativt frembragt diskursiv magt, som kan siges at være fornuftig og rationel, og som dermed kan fungere som fundament for en demokratisk magt i et kommunikativt demokrati (Habermas 2005:53). Også ud fra denne demokratiforståelse vil tillid være en mindre central faktor for demokratiet, i forhold til lige deltagelse i den offentlige deliberation og gennemsigtighed i den politiske beslutningsproces (Habermas 2006:413).

Habermas' perspektiv kan bruges til at kritisere denne opgaves normative udgangspunkt for at have et kommunitaristisk normativt grundlag, dvs. en forståelse af politisk tillid som en vigtig samfundsressource i sig selv og dermed en relevant undersøgelsesgenstand.

Ved at tage udgangspunkt i forskelle i tillid mellem grupper, mener vi dog at have undgået en ensidig konsensus- og solidaritetsorienteret normativ tilgang, som præger den kommunitaristiske demokratiforståelse. Eftersom nærværende undersøgelse ikke, som Putnam, undersøger stigninger og fald i politisk tillid generelt i samfundet over tid, men derimod forskelle i politisk tillid mellem uddannelseskategorier, giver det os en væsentlig fortolkningsmæssig styrke.

Hvis der til nogle uddannelsestyper knytter sig en mere apatisk indstilling til politik, kan det have konsekvenser for valgdeltagelsen. Hvis befolkningsgrupper med disse uddannelsestyper er mindre tilbøjelige til at deltage i folketingsvalg på grund af en lav grad af tillid, vil det kompromittere valghandlingens legitimitet, hvilket vil være et problem også ud fra en liberal demokratiforståelse.

Ud fra en deliberativ model for demokrati vil en lavere tillid i en befolkningsgruppe være problematisk, hvis man ser det som et tegn på, at denne gruppe har ringere adgang til den deliberative proces. Hvis en samfundsgruppe i højere grad er afkoblet fra den demokratiske proces, vil det være et problem ud fra en deliberativ demokratiforståelse, da de deliberativt producerede politiske beslutninger dermed ikke vil være legitime.

Hoohge & Marien har vist, at en lav grad af politisk tillid medfører mindre politisk engagement (Hoohge & Marien 2013:145). Selvom der er forvirring omkring i hvilken retning kausaliteten går i en sådan undersøgelse, er det ikke en uvæsentlig pointe. For hvis mønstret i politisk tillid skyldes, at praktisk uddannede oplever en større distance til den politiske proces, er mindre interesseret og i højere grad kobler sig af, er det problematisk i flere henseender for legitimiteten i et demokratisk regime.

Litteraturliste

- Bourdieu, Pierre (1986) "The forms of Capital", i John G. Richardson (ed.): Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, Pierre (2005), "Principles of an Economic Anthropology", i Neil J. Smelser og Richard Swedberg (eds.): The Handbook of Economic Sociology. Princeton: Princeton University Press.
- Breen, Richard, Karlson, Kristian Bernt & Holm, Anders (2013) "Total, Direct and Indirect Effects in Logit and Probit Models" i Sociological Methods & Research. 42:2, 164-191.
- Catterberg, Gabriela & Moreno, Alejandro (2005) "The Individuan Bases of Political Trust: Trends in New and Established Democracies", i International Journal of Public Oppinion Research. 18:1, 31-48
- Christensen, Jørgen Grønnegård & Elklit, Jørgen (2013): Det Demokratiske System. Latvia: Hans Reitzels Forlag
- Cole, Richard L. (1973) "Toward a Model of Political Trust: A Causal Analysis" i American Journal of Political Science, 17:4, 809-817.
- Goul-Andersen, Jørgen (2003) Over- Danmark og Under-Danmark?. Gylling: Aarhus Universitetsforlag.
- Grönlund, Kimmo & Setälä, Maija (2007) "Political Trust, Satisfaction and Voter Turnout" i Comparative European Politics, 5, 400-422
- Guillen, Laura, Coromina, Lluís & Willem E. Saris (2011) "Measurement of Social Participation and its Place in Social Capital Theory" i Social Indicators Research, 100, 331-350
- Gujarati, Damodar N. & Porter, Dawn C. (2010) Essentials of Econometrics. Singapore: McGraw Hill
- Habermas, Jürgen (2005) "Tre normative modeller for demokrati" i Jürgen Habermas Demokrati og retsstat. København: Hans Rietzel Forlag.
- Habermas, Jürgen (2006) "Political Communication in Media Society: Does Democracy Still Enjoy an Epistemic Dimension? The Impact of Normative Theory on Empirical Research 1" i Communication Theory, 16:4 411-426
- Hansen, Erik Jørgen og Andersen, Bjarne Jorth (2009) Et sociologisk værktøj Introduktion til den kvantitative metode. København: Hans Rietzels Forlag.
- Heniksen, Lars Skov (2011) "Tillid - et spørgsmål om moral?" i Dansk Sociologi, 2., 2011, s. 47-63.
- Hetherington, Marc J. (1998) "The Political Relevance of Political Trust" , i The American Political Science Review, 92:4, 791-808
- Hooghe, Marc & Marien, Sofie (2013) "A Comparative Analysis of the Relation between Political Trust and Forms of Political Participation in Europe", i European Societies, 15:1, 131-152
- Imai, Kosuke & Tingley, Dustin & Keele, Luke (2010) "A General Approach to Causal Mediation Analysis" i Psychological Methods. 15:4, 309-334

"Kanol, Direnc (2013) ""To Vote or Not to Vote?"

Declining Voter Turnout in the Republic of Cyprus"" i The Cyprus Review, 25:2 Fall 2013"

Kaase, Max (1999) "Interpersonal trust, political trust and non-institutionalised political participation in Western Europe" i West European Politics, 22:3, 1-21

Liebertson, Stanley (1985) "Control Variables" i Making it Count The Improvement of Social Research and Theory. California: University of California Press.

"Lindstrom, Martin & Mohseni, Mohabbat (2008) ""Social capital, political trust and self-reported psychological health:

A population-based study"" i Social Science & Medicine, 68, 436-443"

Lippert-Rasmussen, Kasper (2012) "Forklaringstyper" i Michael Hviid Jacobsen, Kasper Lippert-Rasmussen og Peter Nedergaard (2012) Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning. København: Hans Reitzels Forlag.

Malchow-Møller, Nikolaj & Würtz, Allan (2010) Indblik i statistik. København: Hans Reitzel Forlag

Mangum, Maurice (2011) "Explaining political trust among African Americans: Examining demographic, media and social capital and social networks effects" i The Social Science Journal, 48 (2011) 589-596

Moeller, Judith & Vreese, Claes de (2013) "The differential role of the media as an agent of political socialization in Europe" i European Journal of Communication. 28:3, 309-325

Olsen, Henning (1998): Tallenes talende tavshed – måleproblemer i surveyundersøgelser. København: Akademisk Forlag.

Olsen, Henning (2005) "Objektivitets- og måleproblemer" i Olsen, H. Fra spørgsmål til svar. København: Akademisk Forlag.

Pohorlia, Natalia & Taran, Yuriy (2005) "Trust in Politicians as a Factor Influencing Choice in Presidential Elections" i International Journal of Sociology, 35:2, 85-96

Putnam, Robert (1995) "Tuning in. Tuning out: The Strange Disappearance of Social Capital in America" i PS: Political Science and Politics, 28:4 (Dec., 1995), pp 664-683

Reuben, Baron M. & Kenny, David A. (1986) "The Moderator-Mediator Variable Distinction in Social Psychological Research: Conceptual, Strategic, and Statistical Considerations" i Journal of Personality and Social Psychology, 51:6, 1173-1182

Rothstein, Bo (2003) "Social Capital, Economic Growth and Quality of Government: The Causal Mechanism" i New Political Economy, 8:1, 49-71

Ryen, Anne (2002) Det kvalitative intervjuet. Fra Vitenskapsteori til feltarbeid. Polen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Scheidegger, Régis & Staerklé, Christian (2011) "Political Trust and Distrust in Switzerland: A Normative Analysis" i Swiss Political Science Review 17:2, 164-187

Schmeets, Hans & Riele, Saskia (2014) "Declining Social Cohesion in the Netherlands?" i Social Indicators Research, 115:2, 791-812

Shuman, Howard & Presser, Stanly (1996) Question & Answers in Attitude Surveys. London: SAGE Publications.

Stoker, Gerry (2006) Why Politics Matters. Making Democracy Work. London: Oalagrove Macmillan

Stubager, Rune (2006) The Education Cleavage: New Politics In Denmark. Aarhus: Forlaget Politica

Svendsen, Gert Tinggaard og Svendsen, Gunnas Lind Haase (2006) Social Kapital - en introduktion. København: Hans Reitzels Forlag, s. 24-52

Vengsgaard, Kristian (2012) "Kritisk rationalisme" i Michael Hviid Jacobsen, Kasper Lippert-Rasmussen og Peter Nedergaard (2012) Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning. København: Hans Reitzels Forlag.

Wooldridge, M. Jeffrey (2013) Introductory Econometrics A Modern Approach. Canada: South-Western Cengage Learning

www1:

<http://nesstar.ess.nsd.uib.no/webview/index.jsp?v=2&submode=abstract&study=http%3A%2F%2F129.177.90.83%3A80%2Fobj%2FfStudy%2FESS6e02.1&mode=documentation&top=yes> (Senest besøgt 26. maj 2015)

www2: <http://www.europeansocialsurvey.org/about/country/denmark/methods.html> (Senest besøgt 26. maj 2015)

www3: <http://www.politikerlede.com/> (Senest besøgt 26. maj 2015)

Bilag

Bilag 1) Variabelpræsentation

Beskrivelse	Variabel	Min. Værdi	Max. værdi
Politisk tillid	<i>tillprl</i>	0 = "Slet ingen tillid"	10 = "Komplet tillid"
Uddannelse	<i>dum_bog</i>	0 = "Ikke-boglig uddannelse"	1 = "Boglig uddannelse"
Arbejdssektor	<i>dum_prakarb</i>	0 = "Ikke praktisk arbejdssektor"	1 = "Praktisk arbejdssektor"
Indkomst	<i>indkomst</i>	1 = "Laveste indkomstdecil"	10 = "Højeste indkomstdecil"
Køn	<i>dum_mand</i>	0 = "Kvinde"	1 = "Mand"
Alder	<i>alder</i>	25 = "25 år"	97 = "97 år"
Domicil	<i>byland</i>	1 = "Bor på gård eller hjem på landet"	5 = "Bor i en stor by"
Generel tillid	<i>ppltrst</i>	0 = "Man kan ikke være for forsigtig"	10 = "Man kan stole på de fleste"
Tilfreds med demokratiet	<i>stfdem</i>	0 = "Ekstremt utilfreds med demokratiet"	10 = "Ekstremt tilfreds med demokratiet"
Tilfreds med regeringen	<i>stfgov</i>	0 = "Ekstremt utilfreds med regeringen"	10 = "Ekstremt tilfreds med regeringen"
I betalt arbejde de seneste 7 dage	<i>dum_pdwrk</i>	0 = "Ikke angivet"	1 = "Angivet"
Selvvrurderet status	<i>plinsoc</i>	0 = "I bunden af samfundet"	10 = "I toppen af samfundet"
Udsat: Hvis noget går skævt, er det længe om om at komme tilbage til normal	<i>udsat</i>	1 = "Meget uenig"	5 = "Meget enig"
Politisk interesse	<i>polintr1</i>	0 = "Slet ikke interesseret"	3 = "Meget interesseret"
Tæt på politisk parti	<i>tætparti</i>	0 = "Ikke tæt på noget parti" eller "slet ikke tæt"	3 = "Meget tæt"
Institutionaliseret politisk aktivitet	<i>pltkont</i>	0 = "Ikke kontaktet politiker" og "Ikke arbejdet for parti"	2 = "Kontaktet politiker" og "Arbejdet for parti"

Bilag 2) Test af medieringseffekt

Førstemodellen svarer til Model 2 + en mellemliggende kontrolvariabel (z)

Estimation af førstemodel	Parameterestimat ved mellemliggende kontrolvariabel: λ	Standartafvigelsen af λ : $se(\lambda)$
z=dum_pdwrk	0,184	0,141
z=udsat	0,17	0,057
z=plinsoc	0,052	0,04
z=polintr1	0,455	0,08
z=tætparti	0,214	0,052
z=pltkont	0,221	0,11

Hjælpe modellen svarer til Model 2, men med den mellemliggende kontrolvariabel (z) som afhængig variabel i stedet for poltillid

Estimation af hjælpe model	Parameterestimat ved primær regressor: φ	Standartafvigelse af φ : $se(\varphi)$
z=dum_pdwrk	-0,005	0,026
z=udsat	0,031	0,062
z=plinsoc	0,117	0,101
z=polintr1	0,356	0,045
z=tætparti	0,097	0,067
z=pltkont	0,048	0,013

Testværdier

t-test: dum_pdwrk	-0,19
t-test: udsat	0,5
t-test: plinsoc	0,86
t-test: polintr1	4,61
t-test: tætparti	1,37
t-test: pltkont	1,77

Bilag 3) Model 2 med alternativ afhængig variabel

Alternativ Model 2	
Output 9	
<i>Variable</i>	<i>tillprl</i>
<i>dum_bog</i>	0.260** (0.109)
<i>dum_prakarb</i>	-0.305** (0.132)
<i>indkomst</i>	0.0230 (0.0201)
<i>dum_mand</i>	-0.171* (0.0977)
<i>alder</i>	-0.0280 (0.0249)
<i>alder2</i>	0.000203 (0.000237)
<i>ppltrst</i>	0.147*** (0.0329)
<i>byland</i>	-0.0215 (0.0416)
<i>stfdem</i>	0.284*** (0.0342)
<i>stfgov</i>	0.299*** (0.0263)
<i>Constant</i>	1.455** (0.648)
Observations	1,161
R-squared	0.374
Robuste standardfejl i parentheser	
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1	

Bilag 4) Bortfaldsanalyse

ANALYSEUDVALG: OBSERVERET FORDELING

TABEL 1 Politisk tillid	0: Slet ingen tillid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10: Komplet tillid	Total
<i>Boglig uddannelse</i>	2	5	9	29	31	71	92	160	130	71	35	629
<i>Praktisk uddannelse</i>	15	13	32	49	51	116	65	86	55	25	20	527
<i>Total</i>	<i>17</i>	<i>18</i>	<i>41</i>	<i>78</i>	<i>82</i>	<i>187</i>	<i>157</i>	<i>246</i>	<i>185</i>	<i>96</i>	<i>55</i>	<i>1.162</i>

BORTFALD: OBSERVERET FORDELING

	0: Slet ingen tillid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10: Komplet tillid	Total
Boglig udd.	2	2	6	9	12	25	24	34	33	18	10	181
Praktisk udd.	12	2	10	19	35	48	43	57	34	15	8	283
<i>Total</i>	<i>14</i>	<i>4</i>	<i>16</i>	<i>28</i>	<i>47</i>	<i>73</i>	<i>67</i>	<i>91</i>	<i>67</i>	<i>33</i>	<i>18</i>	<i>458</i>

(NB: 30 observationer mangler af det samlede bortfald, da dette ikke kan fordeles mellem uddannelse og politisk tillid)

BORTFALD: FORVENTET FORDELING UNDER H₀

	0: Slet ingen tillid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10: Komplet tillid	Total
Boglig udd.	0,8	1,97	3,55	11,4	12,2	28	36,3	63,1	51,2	28	13,8	247,9
Praktisk udd.	5,9	5,12	12,6	19,3	20,1	45,7	25,6	33,9	21,7	9,85	7,9	207,7

TESTVÆRDIER VED EN CHI² TEST

	0: Slet ingen tillid	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10: Komplet tillid	Total
Boglig udd.	1,9	0,0	1,7	0,5	0,0	0,3	4,1	13,4	6,5	3,6	1,0	
Praktisk udd.	6,3	1,9	0,5	0,0	11,0	0,1	11,8	15,7	7,0	2,7	0,0	
Total												90,143